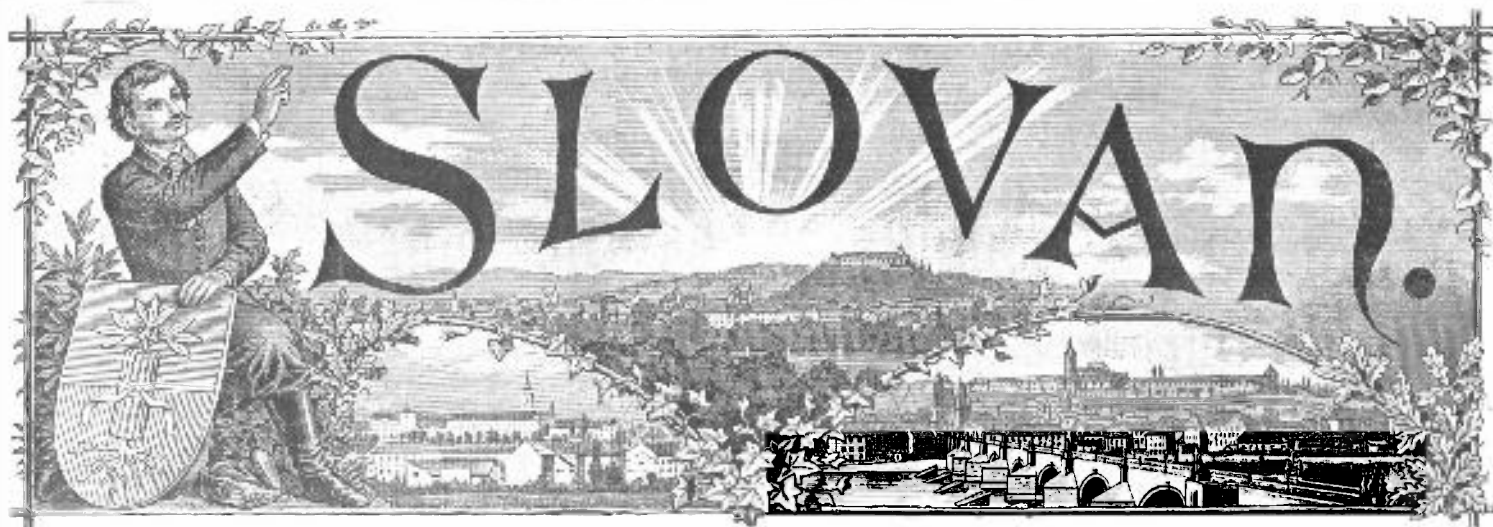

„Naprej zastava Slave!“

Štev. 3.

V Ljubljani, dne 1. februvarja.

1885.

Dr. Ivan Zlatoust Pogačar,

bivši knez in vladika ljubljanski.

(Dostavek.*)

Družba sv. Mohorja je ogromna učilnica, katera nam odgaja narod. Prav je, da se poslužuje v dosego tega uzvišenega namena uzornih slik naših odličnjakov, ki se nam, hvala Bogu! še rajajo tudi to stoletje. Med njimi je pokojni Pogačar. Uzornik je, naj se ozreš nanj s človeškega, narodnega ali verskega stališča. Primerno in dostojno je, da se njegovega življenja bor in mar predoči narodu.

Blagodejni upliv životopisov vrlih mož je v Slovencih najbolj naglašal Slomšek; zares dražestne, nepozabljive so slike, katere nam je ustvaril v tej stroki. Krasno nam je narisal čednosti, svetle strani svojih junakov.

Drugo pot je krenil gosp. Svetilko v svojem spisu: „Janez Krizostom Pogačar, knezoškof ljubljanski“ v Koledarji družbe sv. Mohorja 1885., str. 31 - 49. V imenu vere, v imenu narodnosti, v imenu žaljenega ljudstva slovenskega moramo protestovati proti temu proizvodu. Posebno pozornost daruje gosp. pisatelj slabostim in napakam in človeškim nedostatom pokojnega vladike. Pa poreče kdo: on ga opira. Uzornika ni treba opirati. Fidijev Zevs ostane mojstersko delo, naj še toliko muh seda nanj. Kaj je bilo treba omenjati sebičnosti pri njem, ki nikdar ni daroval mamona? ki je iz narodne požrtvovalnosti (pri nekem ponesrečenem zavodu), da bi se naš narod v gmotnem oziru vender kedaj postavil na lastne noge, kakor se pripoveduje, izgubil na tisoče? Ali mu je bilo treba očitati preveliko samostalnost, češ, „pri nastavljanji in premeščanji duhovnih pomočnikov se je premalo oziral na dobrohotne svete svojega svetovalstva?“ Vsaj se čudimo zdaj grozni modrosti, s katero to poprej prezirano svetovalstvo preganja na pr. kapelane pisatelje. Ali se spodobi omenjati tako (str. 48) razmer njegovih do sv. očeta? Mar se s takimi „predsodki“ ne maje na

stebrih vere? Kaj spada v narodni spis prazna sumnja (str. 42.) o liberalnem vladiki. Naše ljudstvo ne prebira židovskonemških listov, da bi to pojnilo. Sicer pa, Bog daj Slovencem veliko takih liberalcev, ki bi bili zvesti sinovi sveti cerkvi, ki bi vedno branili njene pravice, ki bi bili zavzeti za vednostno razumenje uzvišenega katolicizma, ki bi razvoj Slovenstva tako pospeševali, kakor je to neovržno gotovo o pokojnem dostojanstveniku, ki je doma in v gosposki zbornici zastopal katoliško stališče ter svoj glas oddajal v prid cerkvi in Slovanstvu (cf. šolska novela, češko vseučilišče). Pri „Diözesan-Blattu“ ni mogel zamolčati nejevolje Krizostomove o snovanem poslovenjanji lista; tega se pa ne spomina g. Svetilko, da je širom odprl vrata slovenščini v v list, iz katerega jo je prej omenjeno dobrohotno svetovalstvo, pripravljaje se na Metodovo, hočem reči, Vikingovo tisočletnico, zavrglo takoj po smrti Pogačarjevi. — Na strani 47. govori: „V sredo zvečer je začel smrtni boj.“ Svedoki trdijo, da ni bilo nikakega boja; njegov konec ni bil „tragičen“ (str. 48.). Pogačar je umrl mirno; umrl je tako, kakor umirajo verni kristijani, ki se za prestop v večnost krepčajo s sv. zakramenti za umirajoče, priporočajo se svojcem v molitev ter s popolno udanostjo v voljo božjo izročajo dušo svojemu stvarniku. O tem, da je gorela v Pogačarjevem srci živa, neugasna ljubezen do našega milega jezika, o tem neče Svetilko ničesar vedeti, dasi namiguje na str. 48., da je „imel priliko pogledati njegovemu duhu v globočino“. Narodu našemu, ki se je še le zavedel ter še vse premalo čisla svoj krasni jezik, zakril je nalašč g. pisatelj velečastni oltar domovinske ljubezni, dvigajoč se na prvem mestu v plemenitem srci pokojnega vladike. In vender se drzne reči na str. 49.: „Resničnost je prva dolžnost pisateljeva in zato nisem prikrival ničesar, kar je potreba povedati, da bode poznal slovenski narod jednega izmed svojih najplemenitejših sinov.“ Treba bi bilo povedati narodu: „Tvoj sin se je vzpel visoko, a ni se sramoval svojega

*) Iz duhovskih krogov smo prejeli kot dodatek k životopisu, priobčenem v prvi in drugi številki „Slovanovi“, še ta dostavek.

slovenskega jezika; podpiral je slovenske učenjake, častil slovenske pesnike (na pr. Gregorčiča); živo se je radoval jezikovnemu napredku; čudil se, kje novi pisatelji (na pr. v Kresu, Zvonu, Mat. Letopisu) jemljô toliko raznih izrazov; dovolil slovensko uradovanje; vrlo skrbel za slovenski slovar; malo mesecev pred smrtjo je še rekel njegovemu uredniku: „Da bi vsaj videl prvo polo tiskano.“ Ali je bilo treba smešno agitacijo zoper „Slovenski Narod“ prenašati v Mohorjeve družbe koledar, kjer stoji str. 49.: „V narodnem obziru ga je hotel „Slov. Narod“ proglasiti narodnjaka v svojem zmislu. Kaj takega Pogačar ni nikdar bil. (Zakaj je bil pa do poslednjega diha naročen nanj, če ni odobral njegovih borbe za narodni obstoj naš.) Nič mu ni bilo bolj zoprno, kot vedno podarjanje narodnosti. Take nazore je imenoval omejenost, zaslepljenost. Omika premaga narodnost, le neolikanost bije boj zoper tuje narodnosti.“ Tako modruje g. Svetilko; ali ni to, pohujševati narod, pospeševati narodno mlačnost. Ali ne ve, da so bili ravno tisti nazori krivi, da je že na tisoče Slovencev potonilo v nemškem morji, da so nekateri slovanski rodovi popolnoma izginili z zemlje? Do te idejalne omike se Nemec, sosebeno naši Talminemci, ne bodo skoro povzdignili — in do tačas moramo biti Slovani oprezni; s svojo popustljivostjo smo si že preveč škodovali. Vest vas je spekla, g. Svetilko,

ko ste šli zagovarjat nemški pogrebni govor, ponosno sodeč: „A jaz si drznem sveto zatrjevati, da je bil nemški govor popolnoma po želji in v zmislu vladike Pogačarja“. Istina kamenje ste metali, g. Svetilko, v pokojnega vladiko; kamenje ste zagnali še v grob. Kdo vam bode veroval, da si je želel Pogačar nemškega govora, on, Zlatoust, ki je imel za Tom. Krenom največ slovenskih govorov izmed vseh vladik, kar jih je sedelo dozdej na stolici sv. Maksima? Zlatoust, ki je ravno sam odpravil brezpotrebne nemške propovedi pri sv. Jakopu v Ljubljani ter na novomeškem gimnaziji nemške eks-horte in se je, kakor se prav zanesljivo pripoveduje, resno bavil z mislijo, kako jednako nepotrebne nemške govore v Šenkavci nadomestiti s slovenskimi, in kako bi se ljubljanskim Talmincem krivica ne godila, drugače za nje poskrbeti in tako dati prvi stolnici slovenski domači značaj, kakor se jej spodobi, da ne bode zbok nemškovanja prazna takrat, kadar sam višji pastir z vso slovesnostjo pontifikuje. — G. Svetilko, ki je imel priliko gledati pokojniku v globočino duha, moral bi vender le pretehtati, kaj je in kaj ni za javnost, ker je ravno gledal v globočini in ne na površji, in pomisliti, kje da objavlja svoj spis. Narodu, zlasti pa naši mladini, kličemo: Varuj se takih vešč, ki svetlucajo pred teboj, hoteč te zvabiti v kalno močvirje narodne pogube.

Agapiz.

Spisal J. Kržišnik.

I.

Dejanje se vrši v Cirovem šatôru.

Cir in njega spremstvo.

Sluga (ustopi).

Poslanci Masagéti so prišli,
Želé, da blago vsprêjmeš jih, gospod!

Cir.

Da mi vnidó!

(Sluga se pokloni in odide.)

(Drugemu slugi.)

Agápiza privédi,

Vezí mu razvezávši!

Drugi sluga (klanjaje se).

Slušam, car!

(Odide.)

Cir.

O, kaj mi zôrna Tómira poróča,
Ponôsna vdôva, lépa njih knegínja?
Do nas privél je glas o njé čarôbi,
Žarnó mi v duši hrepenénje vzbudil,
Da zrem in ljubim svézi jej obráz.
Hče li se še sedáj mi brániti,
Ustréči méni li zahtévi môji,
Da vrnem jej ujéto ljubo déte?
(Masagéti ustopé resno ter se pripognejo.)

Menezar, prvak poslancev.

Knegínja prosi naša, svétli Cir,
Da pôšlji jej sinú, veselje cvétno,

Umíri nam očino vzburjeno,

Napóti z vôjsko se nazaj domov.

Cir.

Ustrézi moji želji Tómira,
Svoj cvét predáj mi in dežélo svojo,
Potem izpôlnim voljo vladaríci.

Menezar.

O car, ljubíla vróče je sopróga,
Želí še v smrti njemu biti vérna;
Premíla ji je naša domovína,
Da bi prodájati jo mogla tujcu.

Cir.

Tedáj nam je pogájanje zaman,
Dolóči kruta bôrba najin spor!

Agapiz (ustopi. Ugledavši Menezarja, pohiti k njemu ter se ga oklene).

O dragi mi vzgojítelj, Ménezar!
Kakó li žíve blaga, zlata mati?
Kakó se vlada mila nam očína?

Menezar.

Gorjé prišlo na nas je, ljuto zlo:
Bledí knegínji divni lice krasno,
Napaja dušo ji neznôsna ból,
Po têbi, svojem bláženstvi, vzdihuje.
In tvoje Masagete polni žalost,
Po têbi, jasnem upu, koprné.

(Cir:)

O vrni, svetli Cir, nam kneževíča!

Agapiz.

Ne sili v mojo mater, Perzov car!
Dežele ne napádaj Masagetom!
Ne misli, da upôgneš jih lehkó!
Razbíta res bilà je môja vojska,
A ni porázila je tvoja moč,
Premágalo je tvôje nas lokávstvo:
Hliné ubég si pustil tabor svoj,
V njem tuje nam razlôživši pijáče.
Mi vanj prišli smo, zlega ne sluté,
Nasrébali se čudnega pojíla.
Ti náгло si napál omámljence,
Razpódil bôrce, mène si ujél.
O Cir, ne slépi te uspeh slučajni,
Domov se vrni, blagi mir nam daj!

Cir.

Kar Cir ukrenol je, to Cir storí.

Agapiz.

Ne buri Masagetov, jáki car!
V pustínje se neplôdne umeknó,
Za sabo vse požgávši in zatrši.
Upéhan, gladen bódeš jih sledíl.
A v dívji te samôti napadó.
Zvijó nesrečne bôjniké in tebe.

Menezar.

Ostavi zmirom nas, o móčni Cir,
Da tvoje slave ne zmračí puščava!

Cir.

Jaz Tómiro si pridobíti hočem.
Da dvigne v zrak se, do leskečih zvézd,
Na orlovi peruti vspnem se jaz,

Doplôvem jo, nje cvetje prisvojím. —
Ne dám sinú ji, ako me ne sluša.

Menezar.

Oh, milo prosimo, vladár sijajni! . . .

Agapiz.

Skal neomécnih milosti ne prôsi!

Cir.

Podáj se ôna, Cir se ne podá.

Pokóri se knegínja in dežéla.

Menezar (potrto sam v sèbi).

Prošlà je nádeja, da se upôgne.

Uklôniti se tréba nam je njemu.

(javno)

Tedáj se zvrši tvoja volja tvrda:

Teló čarlívo Tóмира ti vróča,

Predaje Masagete svoje têbi . . .

Agapiz (se zdrzne prestrašen).

Kakó?

Menezar.

Da vrneš ljubljeno ji déte.

Cir.

O, môje hrepenénje!

(Vesélje mu zasíje z lica.)

Agapiz.

Oh, ni móžno!

Da radi mène moja blaga mati —

Zavóže z nenavídenim se móžem,

Predá sovražnim Perzom domovíno —

Ni móžno!

Menezar.

Síli jo ljubáv do têbe.

(Konec prihodnjič.)

Janez Solnce.

Zgodovinska novela. — Spisal dr. Ivan Tavčar.

(Dalje.)

Ničesar mu ni odgovoril protonotar. Morda je bil smehljal, ki se mu je napravil okrog ustnic, nekoliko sarkasten, morda tudi ne! Kdo vé? Bili so tedaj časi, ko so olikani in neolikani vzdihovali še v sponah vraže in teme. Smehljal na lici protonotarja ni ostal skrit mladenču. Ohladivši se od naudušenja, s katerim ga je bilo napolnilo cesarsko ime, izpregovoril je tožno:

„Vi se smejete, velečastiti? Morda se vam vse to vidi smešno? Ali za Boga, gospod protonotar, kaj naj počenjamo plemeniti mladenči sedaj? Ali naj z lopato premetavamo rušo, kakor umazan težak; ali naj imamo pivnice, v katerih se drago in dobro prodaje ta nova, nemška pijača; to pivo, ki se je ravno kar priklátilo v deželo? Ali je resnica, da se plemič ne sme prikazati na duševno polje, da ne bi služil drugim, poklicanejšim v posmeh? Plemič ima dolžnost, povsod in o vsaki priliki služiti svoji domovini; nji ima posvetiti svoj meč, železno svojo pest! Nji v čast mora pa tudi zastaviti duševne moči svoje, da ni samo po telesu plemič, temveč, in še

mного bolj, tudi po duhu! To je moje mnenje, velečastiti gospod protonotar, ker se ne sme in ne more zahtevati, da naj so kranjski plemiči — duševni lenuhi!“

Malo se je kazalo mladenčevega lica izpod čelade, ali to, kar se je kazalo, bilo je rdeče, kakor makov cvet. Iz oces pa je sijal govorniku svit naudušenja in ponosa. Tudi protonotarju se je razžaril obraz in z vidno zadovoljnostjo je zrl na mladega svojega prijatelja.

„Zares,“ odgovoril mu je, „zares, mi Weicharde, zavezani ste naši Karnioliji, temu karneolu mej deželami, posvetiti vse svoje moči! In kakor je Tarkvinij nekdaj srčno svojo kri, to je rodnega svojega sina, daroval očetnjava svoji, tako ste vi kranjski plemiči dolžni naši domovini darovati vse moči, vse misli svojega duha! In ali morda očetnjava ne zahteva tega od vas, in ali vam pravi ona: ležite v postelji in prespite svoje življenje? Oj ne! Naša domovina, Carniolia, zlata boginja, ima svojo slavo, divno svojo preteklost! In želja njena je, da stopi v zbor drugih rodov, da jo spoznajo in po spoznanji časté. Kaj je sedaj Carniolia? Extrema Germaniae

pars ad meridiem! Drugega nič! Ali kaj bi lahko bila, če bi jo poznavali tam zunaj? Carniolia!“ usklikne latinski, ustavivši konja, „inquam antiqua et nova, quae hactenus a condito mundo plurimarum gentium migrationibus, culturis ruinis, per adversos pariter ac prosperos Fortunae casus iactata, quasi in umbra, quasi in umbra delituit! In kako to, mi amice? Odgovor ni težak: quia nullius unquam calamo illustrata! In ali je drugače glede narave in njenih krasov? Kdo pozna je našo zemljo, naše gradove, naše gore? Kdo pozna je preslavno genealogijo naših slavnih rodov? Vidite, mi liber baro, tu je bojišče, kjer naj bi plemiči naši slavili svoje premage. Tu je polje, kjer se koplje zlato, ne da bi potrebovali „chimiae“ in njenih skrivnosti! A sedaj je čas, da odrinem. Aló, Seladon!“

Podal je roko mlademu tovarišu v slovó; letá jo spoštljivo poljubi.

„Hvala vam, velečastiti,“ izpregovori ponižno, „vaše besede so mi padle v srce, kakor rumeno zrno v plodovito zemljo?“

„Ali vi še ostanete?“

„Še! Poklicali smo na boj tega odpadnika, Janeza Solnca! Nekoliko mladih ljudi nas je, in vedenje tega viteza nam ne ugaja. Morda bode teklo nekaj krvi tu, danes! Če Bog da! Ali, velečastiti! kako je vaše mnenje o vedenji Janeza Solnca? Ali bi se deželan kranjski mogel še bolj osramotiti, kakor se je osramotil ta človek? Kako je vaše mnenje?“

„Moje mnenje?“ odgovori oni mehko. „Jaz sem služabnik božji in ravnati se mi je po izreku: ne sodi, da te ne bodo sodili! Sicer pa se spominam, kar poje naš pesnik:

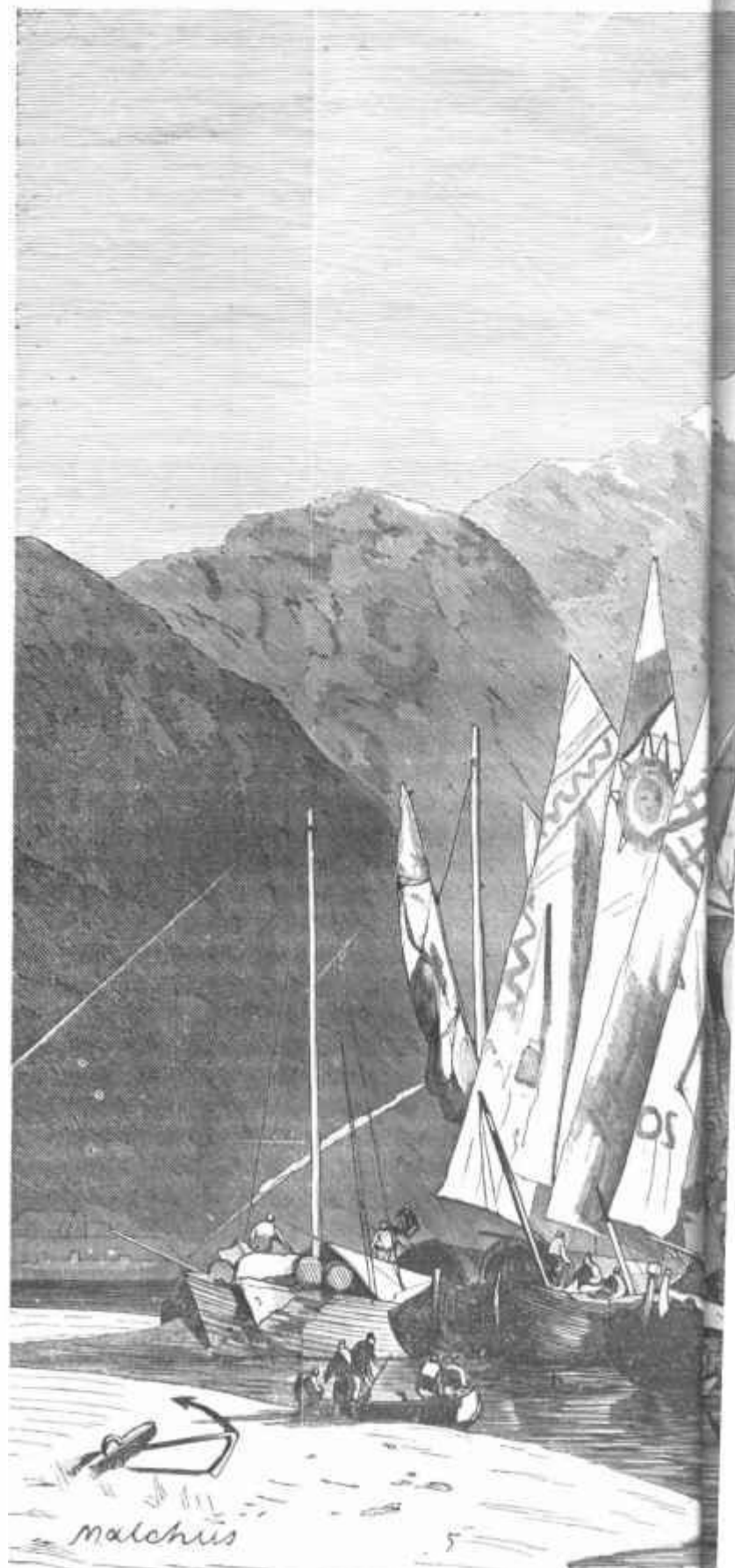
Omnibus semper placuisse, res est
Plena Fortunae: placuisse paucis
Plena virtutis: placuisse nulli
Plena doloris!“

Potem še dostavi: „Deo gratias!“ To rekši, odjezdi iz jezdarnice. Okrog njega pa je napravljaj pes „Seladon“ mogočne skoke ter glasno lajal. Mladi baron, — bil je to Janez Vajkard Valvazor — ostal je sam ter zamišljen dovoljeval, da je konj počasi stopal po pesku. Morda se mu je tedaj v plemeniti duši utrnila prva iskra o tisti časti vojvodine kranjske, s katero je potem proslavil svoje ime za vso slovensko prihodnjost!

III.

Skoro potem se je pripodila v jezdarnico tolpa mladih plemičev ter s hrupom in krikom pozdravljala barona Valvazorja. Ker se je bil pred kratkim vrnil s svojega potovanja po Nemčiji, obsipali so ga mladi prijatelji toliko iskrenejše, ker so ga nekateri danes videli prvič po njegovem povratu.

„Dobro došel v Karniolijo! Bog te pozdravlja v domovini!“ Taki in jednaki klici so mu doneli naproti in stiskati je moral mnogobrojno rok. Bila je to izvoljena tolpa kranjskega tedanjega plemstva, in mnogo veleslavno ime je bilo zastopano v njej. Athems, Turjaški, Barbo, Purgstall, Jankovič, Paradajzar in drugi so podili konje po pesku na okrog. Vsi so bili mladi, življenja in zdravja polni; krasne podobe! Dika vseh pa je bil mlad človek,

Pogled iz K

a Črno Goro.

kateremu je bilo komaj dvajset let. Pod malim nosom so se mu kazali prvi pričetki volnenih las; ali izpod zakroženih temnih obrvi so mu zrle mile oči tako poželjivo, kakor bi se nikdar ne hotele nasititi! Bil je to Jurij Ljudevit, bastard turjaški. Janez Vajkard Turjaški, tedaj že knez in vojvoda v Šleziji ter vsemogočni minister na Leopoldovem dvoru je bil oče njegov. Pravilo se je, da ga je rodil s kmečkim dekletom; drugi zopet so trdili, da ga je s svojega potovanja po Beneškem prinesel nazaj in da se tedaj pretaka po mlademu človeku vroča, laška kri. Gotovega se ni vedelo ničesar, nego to, da je knez Janez Vajkard nezakonskega tega zastopnika svoje kivi silno ljubil. Ko je Leopold prevzel vladarstvo, ločiti se je moral prekanjeni minister od svojega ljubljence. Cesar, ki je bil menda v svoji mladosti odmenjen duhovskemu stanu, sodil je o takih „pregrehah“ ostreje, kakor je bilo to v časih tedanjih v navadi! Bil je tenkih občutkov, če se mu je povedalo kaj takega. Zategadelj je Janez Vajkard poslal svojega nepostavnega sina v Ljubljano, Volku Engelbrehtu na vrat, kjer so ga uvrstili mej konjico deželnih stanov ter mu na videz odredili službo korneta. V resnici pa je bil Jurij Ljudevit tudi v Ljubljani prvi lenuh svojega časa. Zarad prečudne krasote svoje se je z milobnim vedenjem hipoma usilil tudi Volku Engelbrehtu v srce, da je bil slep, ali da se je vsaj delal, kakor bi bil slep! Ker naš Jurij Ljudevit je počenjal, kar se mu je zljubilo! Nevaren je bil ljubljanskemu ženstvu in to omoženemu, kakor tudi deviškemu. Lazil je za mladimi dekleti, a tudi za zakonskimi ženicami. In vsak meščan je prebledel, kakor stena, če je opazil Jurija Ljudevita plaziti se okrog hiše, ker je tako vedel, da velja to plaženje ali mladi ženici ali pa hčerki tam zgoraj! Bil je spreten pretepač in v največje veselje si je štel, v družbi z dijaki o večernem mraku napadati in pretepavati miroljubne rokodelčice ljubljanske. Včasih je izpremenil simpatije ter je potem v družbi z mesarji (ki so bili v tedanjih časih najsilovitejši pretepači v Ljubljani!) tolkel po dijakih, svojih prejšnjih prijateljih. Pil je mnogo ter imel prečudno lastnost, da se ni z lepa upijanil. Če so tovariši že pod mizo ležali ali pa gledali kalno, kakor deževna lužina, stal je naš Jurij Ljudevit trdno, kakor hrast na nogah, in gledal z očmi bistro kakor ščuka, če se ji plen približuje.

Tudi danes je bil prijezdnil v deželno jezdarnico ta ljubljenelec sreče, ki je razlivala nanj vse čarobnosti lahkega brezskrbnega življenja. Na belem konji je bil prijezdnil, a v strmenje svojim tovarišem je povešal glavo. Druge dneve je upil, a danes je stanovitno molčal. Komaj da je pozdravil prijatelja Vajkarda. Potem pa je gnječo sredi jezdarnice, (kjer je zbrani družbi baron Valvazor pripovedoval o svojem potovanju,) zapustil, ter ob strani počasi gori in doli jezdnil. Samotarju se pridruži nekak velikan, ki je na širokem jermenu nosil silno težak meč ter kazal svetu obraz, ki je bil kakor polje razoran! Pridružil se je tedaj s svojim konjem Juriju Ljudevitu ter dvignil klobuk z glave, da se je prikazala velika pleša in pa na desnem lici dolga brazga, v kateri se je nekdaj kopala turška sablja. Zasmejal se je ter dejal veselo:

„Kak si danes, Ludovice? Če mi čez nekaj dni kdo pové, da si ustopil v samostan pri očetih kapucinih, verjel mu bodem! Tako puščavniški se vedeš danes!“

Oni je obrnil obraz proti njemu ter dejal lahno:

„Ti si Aricaga!“

„Da jaz Janez Aricaga, polkovnik kirazirskega polka Ferarri! A sedaj te z vso resnostjo vprašam, kaj ti je, da sedaj nekaj dni povešaš peroti, kakor bi si jih bil opalil kje? Ali se kesaš svojih neštevilnih pregreh?

ali si se gledal v sanjah s hudičem, ki je hotel pograbit po nekrščanski tvoji duši? ali kaj ti je sploh? Tvoji dobri prijatelji smo v skrbeh in kaj naj počnemo, če te izgubimo? Povej mi torej!“

Jurij Ljudevit se je pazno ozrl na okrog. Videč, da sta sama, odgovori:

„Dragi polkovnik, doživel sem nekaj — prav čudnega! Če mi obečaš, da bodeš molčal, in da se ne bodeš šalil z menoj, povem ti vse!“ (Dalje prihodajšč.)

Iz sazavskih letopisov.

Zgodovinski roman. — Češki spisal Václav Beneš Třebizský, poslovenil —l—r.

(Dalje.)

Beli vrhovi nedalekih gor so se že začenjali izgubljati v oblakih, ki so se niže in niže spuščali, razprostirajoč po dolini tajnostni mrak.

„Za slavo češke dežele da jih je šlo tri sto umirat na Laško?“ govoril je poluglasno opat Božetěch. „Najboljše, da bi se ti Čehi vsi iz domače dežele izselili in v tujini za njih slavo umirali. To bi cesar najrajši videl. Kaj je pridobila s tem naša dežela, kaj Vratislav, da mu je postavil Engelbert na glavo kraljevsko krono? Moral si jo ti, dragi kralj naš, drago plačati! Misliš, da bi tvojim Čehom slavnega sopomina knežja čepica Břetislavova ne bila milejša? Ali si mar hotel v očeh svojih ljudi veljati za velikega? Tega ti nikdo tvojih svetnikov razen Božetěcha ni povedal, a ti ga nisi hotel poslušati. — Za slavo cesarjevo ste se bili, bratje! za slavo nemško vas je tri četrti ugonobila kuga in malone četrtino italški meči. Tvoj brat, Pomněn, dal je življenje za tujo korist. Daj mu Gospod v miru počivati! — Le hodite se za meje borit za svoje vrage in videli bode, kam vas privedo. Pomagajte cesarju kovati vezi za njegove tekmece; za verne službe vas bode dobro nagradil: naj je že Henrik IV. ali kateri drugi. Mislite mar, da vas bode krona na glavi vašega kralja obranila sosedove zlobe? To je le jako zapeljiva vaba. Nobeden Vratislavovih naslednikov ne bode hotel biti manje od njega. Preprosta jim bode stara knežja čepica; vsak bode hrepnel po kroni, katero zopet za nekaj časa položi Nmec z Vratislavom v grob.“

Po teh besedah je sklenil opat zopet roke, pokleknil v mehko travo in molil po tihem z mladim menihom zopet za Vicemila Kvílickega.

V tem pa se je že stemnilo in izza gor je priplul mesec. Zopet zaleskečejo njih vrhovi kakor bi bili srebrni; ali po dolini so se valili megleni sivi oblaki, kakršni so navadno o poznih julskih večerih.

Ogenj je ugasnil pred malo časa. Holata se je nasitil do dobrega ter se ulegel v travo, da bi prespal vse sitnosti in ves trud potovanja. Njegovo hropenje se je slišalo daleč in je ogluševalo govorjenje ostalih.

„Nekdo se sem plazi, ravno ob skali po senci hodi,“ zašepeta Pomněn, naklonivši glavo bolj naprej,

da bi bistreje videl. „Neka ženska je to. Šepetaje kliče nekoga. — Ne slišiš?“

„Viprecht Grojski je bil prvi na okopih in jaz takoj za njim!“ kriči v sanjah Holata. „Da sem pred njim bežal? predrzni zabavljač!“ govori dalje starec in bije z rokama okoli sebe po travi.

Ženska, ki se je že priplazila k prenočevalcem, čula je brez dvojbe to upitje, zato obstane, in se še tesneje stisne k skali, in se še le potem, ko je utihnil Holata, spusti še opreznije naprej.

Vender ni šla dolgo. Za dvigajočo skalo se zopet ustavi, pripogne se in nakloni glavo k tlom. Zdelo se je, da nekaj posluša. Potem se hitro skloni po konci; po gorskem rebro pa zadone strune nekega godbenega orodja, sicer le jeden jedini, ali močan in hrepeneč akord. Na gori nad skalo pa se oglasi žalostno njeda.

Naglo se zbudivši Holata, seže z levico po pušici, z desno pa po meči.

„Bežite od tod!“ zašepetal je čuden glas izza skale od visokega kostanja, kateremu nad vršičem je žalostno zabelovala orlica po orlu.

Strachota je bil z jednim skokom pod drevesom in je naglo objel žensko; toda deklica se mu izmakne, kakor jegulja, poskoči nekoliko korakov nazaj ter mu pokaže na strmo stezo, ki se je vila po skalah, kakor kača, z levo pa doli proti vasi.

„Aha! Iz vasi imajo na nas namerjeno in tod jim uide,“ zamrmra starec in za nekoliko časa so že stopali potniki navzgor h grebenu. Holata in Strachota naprej z napetimi loki.

Niso hoteli niti uro in niso prelezli niti polovice skale, ko globoko pod sabo zaslišijo temne glasove.

Deklica, ki je ves čas pred njim šla, zamahne naglo z rokama, izpodbujajoč potnike, naj hitreje korakajo.

Nad vrhom skal je preletavala zopet orlica. Zopet je žalovala po orlu in ž njo dva mladiča. Semtertje so se zaletavali malone čisto do potnikov. Menda so čutili v njih morilce samčeve, očetove.

„Trikrat sem bil v Italiji na rimskih okopih takoj za Viprechtom; ali pred gorjanci — pastirji še nisem nikdar bežal!“ godrnjal je Holata v brke. Strachota pa

je zrl za deklico, katere beli tilnik je vedno, kedar je količkaj hitreje stopila, obsijal mesec z očarajočim svitom, in s katere lasmi se je vedno poigraval vetrič.

Prehitel je Holato in že je pri pastarici; ali Talijanka mu je odhitela, kot da bi ga hotela nalašč pustiti daleč za seboj.

Že so bili na grebenu. Globoko pod njimi je bilo zopet čuti šumenje, ali skoro je umolknilo vse. Jedino orlica je sledila vedno potnike z mladiči ter se zaletavala z njimi vred večkrat prav blizo do njih.

Dekle še jedenkrat migne z desnico potnikom ter jim pokaže široko stezo, ki se je vila doli v dolino, po strani s travo in brezami zaraslo. Potem pa je postalo za trenotek, kot da bi se bila v nekoga zagledalo. S čarobnim svitom so se lesketale njene oči, da se je celo mladi menih zganil o njihovem plamečem pogledu. Strachota ni se upal niti pogledati va nje; nikari že, da bi se bil deklici približal.

Deklica zamahne zopet z roko in ta trenotek izgine že tudi potnikom izpred oči.

„Odmeniti se nam je hotela! — Dobro dekle; ali za ženo bi je ne hotel imeti. Tako divje so se ji svetile oči, da me je kar mrz preletaval,“ omeni Lacek.

„Nikdar ne verujete, ako vam izkušeni človek kaj pove. Sedaj ste se prepričali! — Za to bi šel ti, Strachota! do pekla. A bodi vesel, da je proč, in da nam je ohranila življenje.“

„Bog ji to povrni. — In nam daj zdravim se domov vrniti!“ doda k starčevim besedam Božetčeh.

Čez nekoliko časa so se razlegali zopet po površinah žalopolni glasovi onega godbenega orodja, ki je prvo dalo svarilno znamenje potnikom.

Strachoti zatrepče srce še bolj pod irhastim jopičem. Ni se mogel ubraniti, da bi se ne bil zopet ozrl nazaj.

„Bodi vesel, da je proč! — Deklice s črnimi očmi umejo smrt začaravati. — Krušinova Radka itak na te misli, koder koli hodi; kaj bi tedaj rekla, ko bi pripeljal domu takega črnookega in črnolasega škratca!“

Zopet so vsi pospešili korake.

„Bodeš li tam omenil kaj o slovanski liturgiji, oče!“ vpraša čez nekoliko Božetčeha mladi menih, postavši za trenotek in uprši se ob palico, na kateri je imel navit venec iz trave z bratovega groba; venec, ki ga je hotel za spomin prinesiti v domovino, in ga je vzel s seboj zato, ker ni bilo gotovo, bodo li se tudi domu vračali tod.

Tudi opat popestane nekoliko, ali le zato, da bi si križ prikladnejše položil na ramo.

„V zadregi sem, dasi sem o tem že tudi sam premišljal. Břevnovski so nas bržkone očrnili. Odpusti jim tedaj Bog in Vratislavu daj se veseliti dolgega življenja. Bog tudi ne bode dopustil, da bi izginili poslednji spomini solunskega blagovestja. Na papeževem dvoru bi bila vsaka beseda zastoj. Saj vidiš, kako je vse razdvojeno. Nad cerkev so prišli časi antikristovi. Vladik ne časté, a ti zase ne dijakonov, ne cerkve. Bog pomagaj!“

Opat Božetčeh si popravi po teh besedah zopet na ledjih križ, da bi ga mogel pripravneje nesti.

Prišli so že precej globoko proti dolini. Mesec se je že tudi odmaknil od gor in je priplaval nad dolino. Megle so se počasi vzdigavale in odgrinjale potnikom daljnjo, nepregledno ravnino, po kateri se je v jasni noči o luninem svitu lesketalo mnogo gajev, vasi in mest. Kake četrte ure od tod se je dvigalo k zvezdnatemu nebu mnogo cerkvenih zvonikov in po ravnini se je belilo nekaj, kakor na rjavi obleki srebrn pas. To je bil Pad. Njega šum se je slišal do sem.

„Tu bi mogli ostati do jutri“ izpregovori Holata, obrnivši se. Do Rima je še daleč in naše noge niso zlezne. Jutri bi ne mogli dalje.

Vsi ubogajo starca in si razpno šatore pod goro. Za kolce so jim bila velika vitka kostanjeva drevesa, za plahte razgrinjajoče se megle in sveže pernice zelena travica.

Jedini Strachota ni mogel zaspati.

Vedno se mu je zdelo, kakor da bi mu ona Talijanka znova in znova kazala z desnico više v gore in kakor da bi neprenehoma na njegova ušesa bili hrepeneči glasovi kitare iz globoke doline.

Še le čez jedno uro zadremlje in v spanji vidi solzečo devo daleč od tod na bregovih sazavskih, kako gleda v vodo in jo vprašuje, kedaj in ali se zdrav vrne Strachota iz tujine?

Bila je to — Krušinova Radka. Spoznal jo je po robci. „Vrnem se skoro, skoro,“ zašepeče v spanji.

„Vrag je danes obsedel tega mladiča,“ zamrmra Holata, obrnivši se na drugo stran. „Še po noči ne daje pokoja. Trikrat sem bil na okopih rimskih, za Viprechtom — — —“ Daljšo samohvalo starčevo, katere še v dremoti ni pozabil, — preglušilo je hropenje ostalih.

Redovnika sta se ulegla ravno pod kostanjevo drevo. Opat je zaspal trdo. Mladi menih pa je imel tudi nekake nemirne sanje. Njegova duša je hodila za gorami po čeških logih, med ljubkimi cveticami. Popostala je pri jedni cvetičici, ki je nagnila sramežljivo glavico. Po vrsti je zašumela lahka sapica, peresca na čašici so nekaj zašepetala; menih pa je nehote položil desnico na srce . .

(Dalje prihodnjik.)

Naše slike.

Črna Gora.

Ko je divja četa fanatičnih častilcev Mohamedovih pridrla iz Male Azije in zaporedoma uničila slovanske države: Bolgarsko, Srbijo, Bosno in Hercegovino, tedaj so vsi junaki, ki so si ohranili življenje in se niso hoteli ukloniti prevzetnemu zmagovalcu ter ne izneveriti krščanski veri, ubežali v zetske gore, katerim je tedaj gospodoval jedini še neodvisni knez slovanski, Ivan Crnojević. Tu so prisegli, boriti se do poslednjega moža proti prodirajočemu nevernemu sovražniku „za krst častni i slobodu zlatnu“.

Turki so se res, zmagonosnosti svoje pijani, lotili potem, ko so vse dežele in države okolo zetske kneževine imeli v svoji oblasti, tudi te. A knez Ivan se je utaboril v gorah s svojimi junaki, kateri so med seboj proglasili za zakon, da se ima vsakdo, ki bi odkazano mu mesto zapustil brez dovoljenja njegovega vojvode, izključiti iz vsakega moškega društva, obleči v žensko obleko in s preslico v roki izročiti ženam v posmeh. Vsekakor je ta zakon značajan, ali ravnati se po njem nikoli ni bilo treba, kajti junaki, ki so se zbrali pod krščansko zastavo hrabrega in pogumnega kneza Ivana, bili so sami levi in „strašljivca v celem ni bilo krdeli“. Turki so bili odbiti, a knez se je iz ravne Zete zaradi neprestanih njihovih napadov moral umakniti v gore; kneževina pa je od tedaj zadobila ime Črna Gora.

Črna Gora je prava država svobode. Ni ga primera v zgodovini, da bi se tako mala državica s tako majhnim številom moškega prebivalstva bila toliko stoletij uspešno upirala vsem napadom močnega sovražnika, pred katerim je trepetala vsa Evropa; da bi si bila taka ped zemlje mogla neomadeževano ohraniti svojo neodvisnost in samostalnost v boji z veliko, milijone duš broječo državo.

60.000 mož je privedel leta 1613. Arslan paša v boj proti 10.000 Črnogorcem; ravno toliko jih je postavil v boj leta 1712. Ahmet paša proti komaj 8000 Črnogorcem in vezir Duman Kjurprilić leta 1714. in 1715. celo 120 tisoč mož; — a vselej so jih Črnogorci hrabro odbili ter preostale poslali s krvavimi glavami nazaj, da pričajo o njihovem junaštvu.

Pač je jedenkrat grozil pogin Crni Gori. Polumesec se je že vil nad Cetinjem in Čekličem in služabniki Alahovi so oznanjali z vitkih minaretov z zategnenimi svojimi glasovi tudi v teh dveh gnezdljih junaških črnogorskih sokolov „pravovernemu“ ljudstvu, kedaj se je klanjati Alahu in priporočati Mohamedu. Že se je mislilo, da solnce svobode zahaja za vedno za Črnimi Gorami in da se križ, znamenje odrešenja našega, mora umakniti polumesecu. A tu je vso nevarnost spoznal viteški knez Danilo Petrović in dobro vedoč, da se na zvestobo islamcev ni nikedar zanašati in da Črna Gora mora ohraniti svojo moč in svoje junaštvo le kot izključno krščanska država, izdal je ukaz, da se imajo izseliti iz nje vsi, ki so odprsegli sveto vero krščansko ter se pridružili

sledbenikom prorokovim. In zbral je okolo sebe verne svoje junake, na čelu jim „pet brata, pet Martinovića“. Na sveti večer leta 1700. pa je velel vse v Črni Gori še ostale Mohamedance pomoriti, tako, da je svetega dne v jutro zora, ki je napočila nad Črno Goro, bila zopet oznanjalka svobode, bila priča tega, kako so poslednji ostanki nevere izginili v kratki dobi jedne noči s površja Črne Gore.

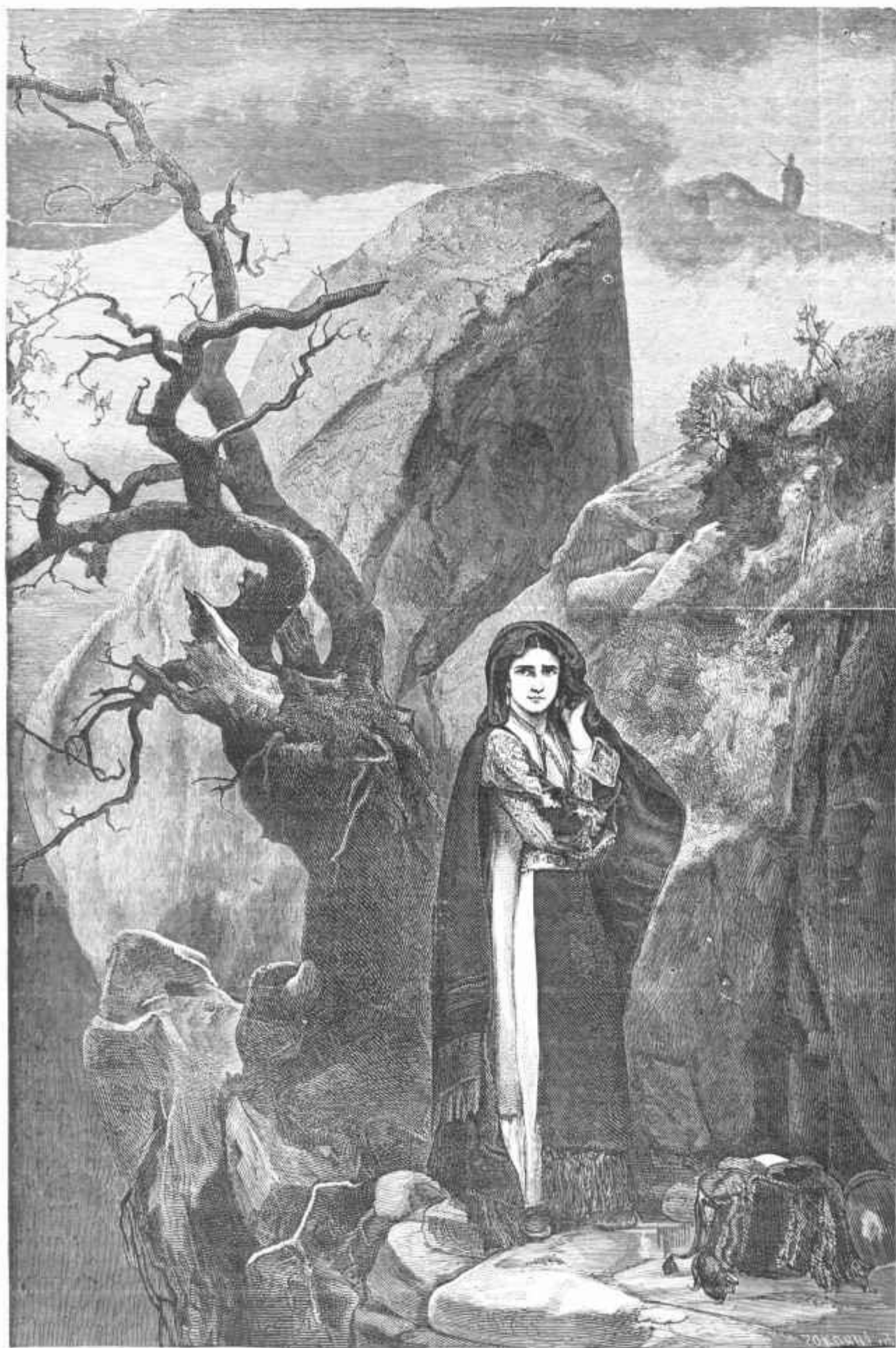
Od tedaj je pač imela Črna Gora prestati še mnogo kriz, ali tako težke nobene. Pač so njeni junaki bili še neštevilne boje s smrtnimi svojimi sovražniki, a bojem so bili vajeni in tudi Evropa se je polagoma privadila temu, da je bila že v začetku vsake vojne s Črnogorci prepričana, da morejo zmagati le oni. Nam vsem je še v živem spominu, kako so za poslednje srbskoturške vojske male in neznatne čete črnogorske slavno premagale veliko turško armado v Vučjem dolu.

Sedaj, ko je moč polumeseca minola; ko nekedanji mogočni Turek le še kakor bolnik čaka, kedaj ga dadó diplomatski njegovi zdravniki odnesti iz evropske hiše njegove v azijsko bolnišnico; — napočili so tudi Črni Gori veselejši časi. Česar je tako dolgo želela: kar jej je leta 1814. kot faktični lastnici odvzel evropski kongres; — to so jej priborili leta 1878. ruski kozaki. Berolinski kongres jej je prisodil barsko in odsinjsko pristanišče ter jej tako omogočil skrbeti za razvoj in razširjanje svoje trgovine.

Črna Gora je imela mnogo ne le junaških, ampak tudi omikanih in za blagor naroda skrbečih knezov. Ščepan in Ivan Crnojević, Danilo Petrović, Petar Petrović Njeguš I. in Petar Petrović Njeguš II., bili so možje, kateri so vsi skrbeli za dušni in telesni blagor svojega naroda. In tudi sedaj je usoda Črne Gore izročena možu, ki zaslужuje spoštovanje kot vladar, vzglednost kot učitelj, ljubezen kot oče. To je knez Nikola I. Črnogorci so mu vsi tako iz srca udani, da bi vsak dal življenje zanj; Evropa pa ga časti in spoštuje. Mnogo je knez Nikola storil za omiko svojega naroda z ustanavljanjem učnih zavodov; mnogo za razširjanje blaginje z modrimi naredbami in ukrepi.

Toliko se nam je zdelo potrebno izpregovoriti o „junačkoj Crnoj Gori“ gledé današnjih naših slik. Prva predstavlja pogled iz nekdanjega črnogorskega, sedaj avstrijskega pristanišča kotorskega, na visoki Lovćen, pribežališče črnogorske svobode. Druga slika, katero je naslikal slavni češki slikar Jaroslav Čermák, pa nam predstavlja vitko črnogorsko ženo, pravo jugoslovansko krasotico, ko je prišla k studentu zajemat vodé ter se je utopila v globoke misli. O čem pač premišlja? O groznem bojnem strahu ali o sladki ljubezni? Morebiti ob obojem; kajti v črnogorskem življenji se vrsti oboje kakor nevilhita in solnce.

— v.

Črnogorka pri studenci.

Taki so ti Nemci!

II.

Pri splošnih denarskih nezgodah se obrača upehano javno mnenje do države, da naj pomaga, da naj s svojimi pripomočki zabrani, da ne bi nastopil občni polom. O takih nezgodah meni vsakdo, da je država zavezana in poklicana pomagati, dasi je resnica, da splošne finanjske katastrofe ne more tudi država preprečiti z neizmernimi svojimi gotovinami! Navzlic temu smo opazovali že prej o mnogih prilikah in opazovali smo to tudi sedaj, ko so se po propadu znatnega kreditnega zavoda praškega prikazovali prvi znaki nevihte na finanjskem obnebj, kako se je moledovalo pri vladi, da naj priskoči bolnemu kreditu v pomoč. Vršila so se dolga pogajanja med zastopniki vlade in med zastopniki majajočega se zavoda, ki so pa konečno ostala brezuspešna, ker država nima niti poklica niti pripomočkov, da bi se brez velike nevarnosti za občni blagor megla in smela utikati v denarne krize, katere prihajajo in izginajo po določenih svojih zakonih! Ali vender se ne sme trditi, da so dotična pogajanja ostala brez vsakega dobrega upliva. Ostati so morala brezuspešna; ali razdraženo javno mnenje so vsaj prvi hip nekoliko potolažila, ker si je mislil vsakdo, vlad a sama posreduje, torej ne bode tako silnega poloma, kakor so trdile pesimistne prve vesti!

Ravno to — se vé v manjši meri — godilo se je v Ljubljani. Eskomptni zavod ustavi svoja plačevanja! Nastane občno vznemirjenje in vse se plaho povprašuje: kaki bodo nasledki? Govorica se trosi, da je trgovina ljubljanska uničena in da bode mesta kupčijski razvoj za desetletja uničen, ako se hitro in korenito ne pomaga! Ni čuda, da se je med občinstvom vzbudila zavest, naj mesto, o katerem se je vedelo, da ima primerno obilih denarnih pripomočkov, pomaga in eskomptni banki v pomoč priskoči! Zgodilo se je tedaj, da se je stvar pritirala pred mestni zastop. Finanjski odsek tega zastopa je pretresaval dotične predloge ter se ni takoj v pričetku izrekel, da se protivi posredovanju mesta. Ali je bila to pregreha? Mi trdimo, da ne. Če bi se bil finanjski odsek takoj od pričetka strogo izrekel, da se s to zadevo noče niti pečati, potem bi bili pred vsem naši Nemci kričali, da zastop mesta ljubljanskega nima srca za blaginje in razvoj našega mesta! Stališče finanjskega odseka je bilo pa toliko delikatnejše, ker se je imel pečati z zavodom, ki sta ga v svojo žalost porodila nekdanja nemška glavica in nemška inteligencija. Finanjski odsek je bil prepričan, da mu je tu postopati z najstrožjo objektivnostjo, da bi se mu ne očitalo pozneje, da je stvar pretehtaval s političnega in ne z ekonomskega stališča. Ker to mora pač vsak pripoznati, da se je s padom eskomptne banke usekal uplivom tako imenovane nemške inteligencije smrtonosen udarec in da je z likvidacijo zavoda prišla tudi v likvidacijo tista puhla nemška inteligencija, ki se je toliko časa šopirila v deželi! Zatorej

je moral finanjski odsek oprezno postopati, da bi se mu ne očitalo, da ni hotel rešiti zavoda samo zategadelj ne, ker je bil nemški zavod! Tudi se je tedaj, ko je Zenari še bival med nami, sploh menilo, da je banka v zdravih zvezah, in da se ji 200.000 do 300.000 s pupilarno varnostjo lahko posodi! Finanjski odsek pa vender nikakor ni sklenil, da se ima z mestnimi zakladi pomagati onemogli banki. Sklenil je samo, naj banka odpre mestni deputaciji svoje knjige, svoj portfelj, tako, da ne bode finanjskemu odseku ostalo ničesar skritega. S tem pa še ni bilo skleneno, da bode mesto prevzelo sanovanje zavoda, če bi izkazala natančna in vestna preiskavanja, da so knjige v redu in banke papirji polnoveljavni. To je bilo vse; ničesar drugega se ni sklenilo! Samo se je izreklo, naj se stanje banke vestno preišče, in da se bode o stvari sami še le potem sklepalo, kadar bodo preiskovalci bančnih knjig in bančnega prometa izrekli, da so knjige v redu in akcepti v portfelji dobri in tehtni! Mi menimo, da se mestni finanjski odsek nikakor ni pregrešil, če se ni takoj s pričetka protivil posredovanju mesta v ti zadevi! Pač pa je s svojim sklepom umiril razburjene duhove ter mnogo pripomogel, da je izginil prvi strah, in da se je stvar zasukala na tir, po katerem se bode dal odstraniti gnili nemški zavod brez posebnih imovitih izgub. Če se je sedaj omogočilo, da se bode likvidacija tega zavoda vršila mirno in hladnokrvno, gre mestnemu zastopu ljubljanskemu prva zasluga, ker se v ti zadevi nikakor ni oziral na politične momente, kakor bi bili morda to storili prejšnji nemški mestni očaki, da so v enakih okolištinah imeli opraviti s slovenskim zavodom! Mestnemu zastopu je bilo dano na prosto voljo, našo nemško eskomptno družbo poslati v konkurz. Ali tega ni storil, dasi bi bil konkurz omenjenega zavoda v pravem pomenu besede tudi konkurz naše nemške klike, ki bi najbolje storila, da bi sedaj zlezla pod klop, ter se ondi ponižno skrivala? S svojim objektivnim vedenjem je tedaj mestni zastop ljubljanski v prvi vrsti koristil nemški stranki v deželi! To je istina! V zahvalo pa mu očita sedaj nemška naša klika po svojih listih, da je hotel nemški banki samo zategadelj pomagati z mestnim denarjem, da bi bil nekatere mestne odbornike izvlekel iz denarne stiske! Take perfidnosti še nismo čitali! Tega je zmožen samo značaj renegatov, ki niso ne to ne ono! Stvar se sama obsoja! Samo to še dostavljamo, da s stranko, ki se poslužuje takih ostudnih pripomočkov, ni mogoče pomirje, in da so tisti pravi duševni slepci, ki noč in dan po višjem ukazu trobijo v slovenski svet, da se naj že vender kedaj sprijaznimo s temi Nemci, ki so sedaj srečno tako daleč prignali, da so deželo in pred vsem mesto ljubljansko pritirali skoro do popolnega ekonomskega propada! —

K odnošajem na Hrvaškem.

Iz peresa hrvaškega pisatelja

(Dalje.)

Koj po bitki pri Solferinu je bil proglašen oktober-ski diplom za ministerstva Goluchowskega. Monarhija, tedaj že in še imenovana „Avstrija“, bila je proglašena za ustavno državo. Deželni zbori so dobili po tem diplomu neizmerno velike pravice. Še ni preteklo pet mesecev, že je bil ta diplom preklican, a namesto njega proklican februarjski patent Šmerlingov, kateri je zožil področje deželnih zborov, a razširil področje državnemu zboru tako, da so bile njemu izročene najmenitnejše zadeve ne samo monarhije sploh, ampak tudi posamičnih dežel.

Z diplomom prilično, s patentom nekoliko, mogle so biti in bile so zadovoljne one dežele, v katerih se je stoletja in stoletja vladalo brez sodelovanja ljudstva, katero ni niti imelo nikake zgodovinske pravice do sodelovanja o svoji usodi; katero je bilo izročeno na milost vladarja, a ne da bi bila kaka pogodba izmed tega in onega.

Ne z oktoberskim diplomom, a še menj s februarjskim patentom niso mogli in res niso bili zadovoljni Hrvati. Oni so, odkar se za nje zna do leta 1849. svoje zadeve rešavali v svojem zboru. (Tudi tedaj, ko so se bili nekoliko že vezali z Madžarji, ni se nič za veljavno priznalo, česar ni zbor hrvaški potrdil.) Zbor in kralj sta odločevala o njih usodi, kolikor se ni na njo uplivalo od zunaj. Sedaj, l. 1861., usilil se jim je volilni red, sklical se je zbor, kateremu je bilo ukazano, da, priznavši omenjeni diplom in omenjeni patent, bolje rekoč samo ta zadnji, prizna tudi zajedniške zadeve z ostalimi kronovinami, katere so bile pod žezlom Habsburgo-Lorenov.

V začetku je bila večina zastopnikov za zvezo z madžarji: vsekakor da je čutila težo saj komaj minolega absolutizma. Mažuranić Ivan — v svojem času naidušen „Ilirec“, poznan pesnik, namestni učitelj, potem odvetnik pa uradnik za absolutizma, tedaj načelnik vlade, za katerega je Hrvaška izgubila Mejumurje; — Vukotinović — znan kot „narodni“ pesnik —; Kukuljević — pesnik „Slavjank“, „Jugoslaven“, zbirač gradiva za hrvaško zgodovino —, dogovarjali so se, kako da se zvežejo z „braćom Madžari“. Na tisoče komadov slike, katera je predstavljala ogrsko krono, a pod njo Hrvata in Madžarja z napisom „pod ungarskom krunom kao s bratom rukuje se Madjar sa Hrvatom“, delila se je med narod. Kdor ni bil z njimi, bil je „prokleti Švaba, katerega treba na prvi stolp obesiti.“ Sam Rauh jim je bil preslab madžaron.

Po dveh mesecih se je izpremenilo lice zboru. Omenjeni možje, z njimi Juraj Strossmayer — učitelj v Djakovu za „ilirizma“, za kateri se pa on menil ni, potem dvorski kapelan na Dunaji, za absolutizma imenovan vladika djakovski, leta 1860., ko se je razpravljalo, kaka ustava naj se da monarhiji, poklican jedini iz Hrvaške v dunajski državni zbor, mož čvrste volje in delaven v onem, za kar se zauzame; — Vončina, Zmajčić

in mnogi drugi so bili proti zvezi z Madžarji. Oni, kateri niso pred nekoliko mesecev našli dosti grdih besedi proti Jelačiću, govorili so sedaj v zboru, kako da se proslavi. Da bi lažje zmagali, šli so na Dunaj prosit, naj se dovoli, da se pokličejo v zbor tudi Graničarji — akoravno niso imeli ustavnih pravic, akoravno je Granica bila še Granica, akoravno so v nji vojaki ukazovali. Mislili so, da bodo Graničarji gotovo proti Madžarjem in za ono, pod katere zapovedjo so že stoletja bili, za Avstrijo.

Pa kako to, da so oni možje pred kratkim „madžarska braća“ sedaj za Avstrijo? Kako ta nagla izprememba? Ali so sovražili Madžarje, spominaje se dogodkov neposredno pred letom 1849. in one neke pomoči, katero so „Iliri“ hipno proti Madžarjem z Dunaja dobili? Ali, ako to, kaj se niso spominali stanja po letu 1849., stanja, katero je trajalo do Solferina, do včeraj? Ali se je imel hrvaški narod na vselej odpovedati svojemu državnemu pravu, ali se je imela Hrvaška izjednačiti vsaki drugi pokrajini v monarhiji, ali se je v njej imelo ukazovati in milost deliti po ljubi volji, danes dati, da se jutri vzame? Ali so imeli tudi v nji gospodovati ustavoverci, kakor tudi v drugih pokrajinah? Ali so se imeli širiti Nemci in nemški jezik z vsemi svojimi nasledki tudi po nji? . . . Teško je izreči uzrok one nagle izpremembe o takih razmerah. Dogodila se je. Oni možje so bili neka vrst naslednikov poznejšjih in glavnih „Ilircev“. Njih stranka v zboru, imenovana z različni imeni, največ časa menda „narodna“, vlekla je voz Hrvaške na Dunaj; bila je za zajedniške interese z Avstrijo.

Druga stranka je bila stranka Budimpešte, katera je hotela imeti zajedniške interese z Madžarji, „madžaronska“, katera se je, pozabivši na vse krivice, Hrvatom nanašane od Madžarjev, spominjala samo skupne madžarsko-hrvaške kronane glave, skupne obrambe proti ponemčevanju in skupnih privatnih odnošajev posebno od plemenitnikov, katerih je bilo največ v tej stranki. Koj od začetka zborovanja je bila za zvezo z Madžarji, a tako tudi pozneje; pa, ako bi te ne dosegla, bila je pripravna podpirati vsakega proti Avstriji. O nji ni mogla nič ni slišati.

Možje tretje stranke, preučivši korenito zgodovino svojega naroda in njegovo državno pravo; spominajoči se svojih domačih kraljev in svobodne volitve drugih, obsežnosti države, narodne neodvisnosti in samoodloke stoletja in stoletja, narodne slave v bojih proti sovražnikom svojim, Evrope in krščanstva, nanesenih krivic od jedne in druge strani, niso hoteli niti na Dunaj, niti v Budimpešto. Hoteli so, da narod, kakor poprej, tako tudi odsle, skupaj s kraljem odločuje sam o svoji usodi, v svoji sredini, v Zagrebu. Voditelja te stranke sta bila Evgen Kvaternik in Dr. Ante Starčević.

(Dalje prihodnjič.)

Pogled po slovanskem svetu.

Slovenske dežele.

Dragotin Rudež, poslanec slovenski v deželnem zboru kranjskem, jeden najiskrenejših rodoljubov in najnandušenejših Slovanov, mož vseskozi pošten in požrtvovalen, umrl je na svojem posestvu Gracarjevem turnu dne 21. m. m. Kasneje bomo podali njegov nekrolog, za danes naj stoje tu le besede, katere nam je dne 22. m. m. pisal najiskrenejši prijatelj pokojnikov, profesor Ivan Trdina. „Z neskončno tožnim srcem“ — piše gospod profesor — „vam pišem te vrstice. Danes ob devetih zjutraj sem zvedel, da je umrl plemeniti prijatelj moj in vsemu Slovanstvu — Dragotin Rudež! Padla mu je kaplja. Predvčeranjim popoldne sva sedela še tukaj v Brunerjevi gostilnici in se pomenkovala več ur o naših bedah. Čutil je že več časa (kakega polu leta), da mu zdravje ni več tako trdno, da se kmalu prehladi in da v hrib ne more lahko hoditi. Mislil je, da se ga prijemlje naduha. Njegova izguba je za Dolenjsko nenadomestna.

Profesorja Šukljeja apelna obravnava proti Slovanu. Dne 23. t. m. smo imeli apelno obravnavo s profesorjem Šukljejem, ki je bil pri tukajšnjem okrajnem sodišči zaradi prepodlega izraza, s katerim je opsoval Slovanovega lastnika in urednika, obsojen v globo desetih goldinarjev. Ker je visoko apelno sodišče v enakem slučaju že razsodilo, da pridevek „Terzit“ v ustih profesorja Šukljeja ni žaleča psovka, potem se je lahko sklepalo, da bode omenjeni profesor tudi pri naši apelni obravnavi — oproščen. Zagovornik tožnikov, dr. Ivan Tavčar, naglašal je takoj v pričetku svojega govora, da tožiteljema ni do tega, da bi se sodba prvega sodnika potrdila. Od tedaj, dejal je govornik, ko se je prvi sodnik imel pečati z izredno psovársko nadarjenostjo gospoda profesorja, izpremenile so se razmere. Gospod zatoženec Šuklje je bil na drugem mestu obsojen, in ista obsodba je tako dobro utemeljena, da ga ni apelnega sodišča pod božjim nebom, ki bi moglo oprostiti obsojenca! Tožiteljema in drugim, ki so z vsemi močmi delali v to, da bi se ugonobilo politično počenje gospoda profesorja, zadošča omenjena obsodba popolnoma in tožitelja tedaj nikakor ne zahtevata, da naj bi zatoženec Šuklje sedaj, ko mora zapustiti deželo, na svoji ramis sabo odnesel globo desetih goldinarjev. Zategadelj prepuščata tožitelja brez skrbi sodišču, da razsodi tako ali tako!“ V daljšem govoru je zavračal dr. Tavčar nekatere trditve zatoženčeve ter dokazoval, da se tudi s historijskimi citati lahko čast žali. V svojo vednost je sprejel slovesno izrečeno trditev Šukljeja, „da tedaj, ko je pisal dotični članek, na gospoda Ivana Hribarja niti mislil ni!“ Seveda se je gospod Šuklje branil na vse pretege ter z dolгим, doma na pamet naučenim govorom naskakoval visoko sodišče. Hotel se je z zagovornikom osebno praskati, ali gospod predsednik ga je poučil, da je danes dr. Tavčar tu kot zagovornik in da ima pri miru puščati zagovornikovo osebo! Gospod Šuklje je prišel v ne malo stisko po ti lekciji, ker si je brez dvojbe doma bil navezal celo butarico pušic, ki jih je namerjal pred sodiščem izpuščati na našega zastopnika. Kar mu ni bilo dovoljeno pred sodiščem, izlil je potem v svoje poročilo, katero ravno kar prinaša slovenski uradni list!

Obravnava se je končala z oproščenjem zatoženca Šukljeja, ker je sodišče baje menilo, da v inkriminova-

nem članku tožitelja nista tako jasno imenovana, da bi se oficijozna psovka „gesindel“ morala ravno na nja obračati! Vitrix placuit causa diis, sed victa Catoni — smelo bi se trditi tudi v tem slučaju, ko je zaradi golih formalnosti propala — dobra stvar. Sicer pa nam zadošča, kakor rečeno, druga obsodba, katere je že naš zagovornik omenjal pri apelni obravnavi.

Gospod baron Andrej Winkler si želi priti iz Ljubljane ter se baje poteza za mesto predsednikovo pri c. kr. nadsodišču v Trstu. Govori se, da je „regierungsmüde“, kar bi se nam sedaj, ko je glava in duša njegovih političnih svetnikov, gospod profesor Šuklje, moral iz dežele, ne videlo čudno! Ti slabi proroki in svetniki, ki so dobrega in brez dvojbe tudi rodoljubnega gospoda z neprestanim hvalisanjem in z neprijetnim svojim bizantinstvom zaveli v stiske in situacije, v katerih se do sedaj še nikdar ni nahajal nikdo gospoda barona prednikov v ti kronovini, zakrivili so tudi, da sedanjemu deželnemu predsedniku, če bode morda v kratkem zapuščal deželo, ne bodo sledile tiste splošne simpatije, katere so ga sprejemale pri dohodu v deželo. Prva leta smo menili, da bi bila za nas „katastrofa“, če bi moral baron Winkler zapustiti palačo na Turjaškem trgu; sedaj pa zremo taki slučajnosti v oči z zimskomrzlimi srci! — Vse to je prouzročil profesor Šuklje, katerega so novomeški volilci proti proštu Urhu dvignili na scit v nesrečo deželi, in pred vsem, v nesrečo gospodu deželnemu predsedniku, kateri bi se sedaj z veseljem odpeljal v varno zatišje nadsodnjega tržaškega predsedništva. Tako se časi izpreminajo!

„Slovstveni zabavni večeri“ v ljubljanski čitalnici so nam v svoji sjajnosti najlepši dokaz krepkega in zdravega duševnega razvijanja našega slovstva. Ko je bil stari „sjajni“ tako imenovani „jour fixe“ pokopan in ko ni bilo več društvenega življenja v Ljubljani, ker je naša vlada s svojimi pokušnjami razkropila tudi krdelce ljubljanskih razumnikov, začeli so misliti nekateri možje, kako zopet oživiti stare zabavne večere. In res, izprožena misel si je pridobila mnogo pristašev: mnogo odličnih meščanov in pisateljev ljubljanskih se je zopet združilo in mi z veseljem beležimo četiri slovstvene zabavne večere, katere smo imeli v ljubljanski čitalnici. Ti slovstveni zabavni večeri se tako lepo razvijajo, da smemo upati najlepšega sadu na društvenem in književnem polju. — Prvi zabavni večer je bil dne 3. januarja. Udeležilo se ga je 38, drugega dne 10. januarja 43, tretjega dne 17. januarja 38 in četrtega dne 23. januarja 47 udov. Prvemu „Slovstvenemu zabavnemu večeru“ je predsedoval gosp. Vaso Petričič, drugemu gosp. dr. Vošnjak, tretjemu gosp. I. Hribar, a četrtemu g. Kušar. Predavali pa so že dozdaj naslednji gospodje: Anton Trstenjak: „O slovenskem rokopisu od leta 1643.“ (ki ga je našel na Prekmurskem); R. Bežek: „O osebni veresiji“; profesor A. Raič: „O književnem delovanju vladike Petretiča“; Vatroslav Holz: „O slovenskih pokrajinah“. — Že iz tega se vidi, da so ti zabavni večeri osnovani na krepki in samostojni podstavi in da jim je zagotovljen obstoj. Ne samo da je bila živa potreba, katera se je čutila v Ljubljani, da bi se shajali v določenih urah po jedenkrat na teden ter se pogovarjali o dnevni vprašanji na književnem polju našem in slovanskem, ampak tudi druga še večja okolnost je vzbudila in oživila naše „Slovstvene zabavne večere“. Vsak razumnik nam bode pritrdil, da je skupno mišljenje in uzajemnost idej velike važnosti in prodirajočega upliva na celokupni razvoj na-

ših recimo književnih razmer. Človek, najmanj pa razumnik, ne sme brezskrbno gledati okrog sebe književnih dogodkov, ampak mora z vso resnobo poklica svojega posezati vanje ter jim določevati razvojno pot. Tako so udje „Slovstvenega zabavnega večera“ o smrti uzornega nam domoljuba Dragotina Rudeža poslali njegovi udovi pismo, v katerem so izrekli svoje sožaljenje o njegovi izgubi, katero oplakuje ves narod slovenski. Tako so tudi poslali pismo od vseh Slovencev ljubljenu pesniku Simonu Gregorčiču, izrekši mu svoje neomejeno spoštovanje in ljubezen za poezije, s katerimi toli častno oslavlja nam predrago ime našega naroda. Zategadelj nam ne sme biti deveta briga, kako ostali svet sodi o njegovih prekrasnih proizvodih, ampak skrbeti nam je, da se zdravi nazoni o estetiki, sploh o leposlovju širijo v vse stanove našega naroda. Tudi nam mora biti največ do tega, da iščemo svete resnice, njegova pravega, čistega in celega jedra, kajti ako bi sodili o leposlovju tako, kakor velečastiti gospodje o znani sedmini, potem bi nam moralo zamreti leposlovje in usahniti vsi bistri studenci nebeške poezije. A ta nebeški dar je treba ohraniti narodu in slovstvu našemu v vsi čistoti in svobodi. In ravno zato so udje sklenili jednoglasno protestovati na predlog g. dr. Ivana Tavčarja proti znani izjavi ter se potegniti in boriti za veljavna načela o estetiki. Sicer pa so tudi udje sklenili, prirediti na predlog Antona Trstenjaka banket z imenom „Gregorčičev večer“. Ker so v tem društvu zastopani vsi najvažnejši faktorji, kateri odločujejo o političnem in književnem delovanju, sme se upati, da bode imenovana izjava blagodejno uplivala na svobodno razvijanje našega leposlovnega slovstva. — Ako bi se kdo unanjih domoljubov naših mudil v Ljubljani, naj blagovoljno obiše naše shode, da se zajedno z nami okrepeča za sveto stvar Slovenstva in Slovanstva.

V „Katoliški družbi“ je gospod profesor J. Marn izpregovoril po poročilu „Slovenca“ (štev. 23.) nekoliko besed v pojasnilo lelošnje slavnosti na Velehradu in je predlagal, naj napravi na velikonočni ponedeljek dne 6. aprila t. l. v tisočletni smrti dan sv. Metoda „Katoliška družba“ slovesno sv. mašo s primernim govorom. Govorec nadalje o pomenu te slavnosti, dejal je gospod profesor, da bode ta slavnost: cerkvena, slovanska in književna. Kako bode ta slavnost književna, pojasnil je gospod profesor po poročilu „Slovenca“ tako le: „Naj jedni oporekajo, vender je sedaj najmočnejša stranka, kateri na čelu je dr. Miklošič, da sta staroslovenščino jela pisati sv. Ciril in Metod med panonskimi Slovenci in da je mati sedanji naši slovenščini, pa novi bolgarščini.“ Na drugem mestu pa trdi gospod profesor: „V književnem oziru sta onadva (namreč: sveta apostola) začetnika našega pismenstva.“ — Bodi nam dovoljeno to stvar nekoliko pojasniti vsaj v glavnih črtah, kajti baš zdaj se mnogo piše o delovanju naših svetih apostolov, zato je treba vedeti, v kakem odnošaji smo Slovenci s slovstvom panonskih Slovencev. Res je, da sta sveta brata po hipotezi Miklošičevi jela pisati med panonskimi Slovenci in da so panonski spomeniki živa priča: da je sredi devetega stoletja v Panoniji in samo v Panoniji bila osnovana cerkvena literatura v slovanskem jeziku.“ Slovensko deblo ima štiri veje: staroslovensko, novoslovensko, dacijskoslovensko in bolgarskoslovensko. Miklošič je tedaj zavrgel stari nauk: „da bi bila stara slovenščina mati vsem slovanskim jezikom ter je dokazal, da se slovanski jeziki ne razločujejo od včeraj, ampak da je razloček med njimi že bil pred devetim stoletjem.“ Stvar je tedaj jasna, „da stara

slovenščina ni mati našemu slovenskemu jeziku,“ kakor trdi gospod profesor Marn, kakor tudi ne novi bolgarščini. Rasločevati moramo slovenska plemena drugo od drugega, in ker sta sveta apostola bila začetnika slovstvu panonskih Slovencev, nista bila začetnika slovstvu planinskih Slovencev, to je tistih Slovencev, katerih jezik imenujemo zdaj novoslovenski jezik.

Slovensko zabavišče v Ljubljani. Nekaj silno važnega je sklenil mestni zastop ljubljanski v svoji seji dne 22. m. m., odobrivši predlog odbornika Ivana Hribarja, da se ustanovi otroče zabavišče s slovenskim učnim jezikom. Ta sklep je najboljši odgovor na prizadevanje nemškega šolskega društva, kateremu v Ljubljani pod zaščito vladno gojeno ponemčevanje ne napreduje še zadosti hitro in je zarad tega ustanovilo nemško otroče zabavišče. Predlagatelj je v podkrepljenje svojega predloga tudi opozarjal na demonsko delovanje tega društva, kateremu tiče korenine v nemški zemlji zunaj avstrijske države in kateremu je glavni nalog, s svojim delovanjem povečavati protivja med raznimi narodi države.

Ljubljanski vladika, premilostivi gospod dr. Jakob Misija je pristopil kot ustanovnik k Matici Slovenski.

„Slovanský Sborník“ prinaša v prvem letošnjem zvezku Jana Hudca prevod Cimpermanove pesmi „Pesniku“. Prevod je prav dober.

„Škrat“, zabavnozbadljiv in šaljiv list bode pričel s 7. februarjem svoj tretji tečaj. Uredoval in izdajal ga bode gosp. Srečko Magolič, kateremu ga je dozdani urednik, preobložen s preobilim poslom, prepustil. — Oblika mu bode nekoliko izpremenjena in olepšana ter stisneno tiskana. Izhajal bode vsako prvo in tretjo soboto v meseci ter prinašal na štirih straneh izvirne humoreske in druge daljše zabavne spise v verzih in prozi; dalje: komične prizore, s katerimi bode gotovo slavnim čitalnicam in drugim narodnim društvom ustrezal o snovanju zabavnih programov. Prinašal bode tudi lepe humorističnozbadljive podobe ter izvirne pesmi, dovtype in drugo zabavno drobnjavo. Za mesec januar bode odškodoval častite naročnike s štirimi prilogami. Izhajal bode redno, in ako bi bila kaka številka konfiskovana, izšla bode prihodnja celo polo obsežna, torej bodo naročniki brez izgube. Cena mu je za vse leto 3 gld., za polu leta 1 gld. 50 kr. in za četrt leta 80 kr., katera naj se pošila upravnistvu v „Narodno Tiskarno“ v Ljubljani. — Ker je „Škrat“ najlepši, najcenejši in najboljši slovanski humoristični list, priporočamo ga najtoplejše vsem rodoljubom in čitalnicam, da ga najizdatnejše podpirajo.

O škofovski konferenciji za ilirske pokrajine se je v zadnjem času mnogo pisarilo; nekateri trde, da je bila brezuspešna, drugi, da je celo ni bilo, tretji pa, da se je sklenilo odgovoriti duševnemu prouzročitelju v Trstu, da so njegovi nazori o duhovščini v teh pokrajinah napačni. Izvestno je, da je tožil znani veledestojanstvenik tržaški o naši duhovščini, češ, da je napolnjena velehrvaškega in slovenskega duha in da je treba radi tega na njo pritiskati. Volitve za državni zbor se bližajo in nekateri gospodje, katerim ni šlo do sedaj pri volitvah tako, kakor bi sami želeli, mislijo, da je temu kriva duhovščina ter da bi svoj namen dosegli, ako bi škofje začeli duhovščino tlačiti, to je nagovarjati, naj ne dela za narodne može, temveč za lažliberalce, ki so onim gospodom pri srci. Ne boš Jaka!

Ostali slovanski svet.

Sedemdesetletnico svojega rojstva bode praznoval dne 4. t. m. vladika Strossmayer. Hrvaški narod bode o ti priliki pokazal velikemu svojemu sinu, kako ga neizmerno spoštuje in ljubi. Tudi mi Slovenci ne smemo pozabiti, da je Strossmayer tudi naš; saj ga ni važnejšega slovenskega društva, kateremu bi ne bil dobitnik. Naj tedaj občine, društva in posamični rodoljubi dne 4. t. m. pošilajo v Djakovo pismena in brzojavna voščila. — Pravo praznovanje je odloženo do jeseni in se bode dne 8. septembra slovesno vršilo v Djakovem ob enem s petintridesetletnico njegovega vladikovanja. Na dvojimo, da bodo pri ti slavnosti tudi Slovenci zastopani.

Proti vladiki Strossmayerju, uzornemu cerkvenemu knezu, gorečemu rodoljubi in velikemu dobitniku; proti temu možu, kateri je v vsakem oziru fenomenalno prikazen našega stoletja; ki ga spoštuje ves omikani svet — vzkipele je sedaj ves srd v Avstriji po neki srečni naključbi do velike veljave in moči dospelega Madžarstva. Čuje se — a mi to beležimo kot neverjetnost — da se je ministerskemu predsedniku Tiszi posrečilo celo pridobiti vladarja za to, da proti vladiki rabi svojo apostolsko moč, kar znači toliko, da ga olstavi in na vladškem sedeži nadomesti z drugo, madžarskemu šovinizmu bolj ugajajočo osebo. Ne vemo, kaj bi o tem, ako bi se res imelo zvršiti, rekla rimska kurija; to pa vemo, kak odgovor bi na tako madžarsko simlništvo postal zlošno ves hrvaški narod. Naj tedaj gospodje v Pešti le eksperimentujejo dalje; — Slovanstvu na škodo se to gotovo ne godi.

Vatikan in Strossmayer. Tedaj papež bi imel res z mogočno svojo besedo netiti madžarski šovinizem! — Po poročilih iz Rima prihajajočih pogovarjalo se bode o Strossmayerjevi zadevi skoro v vatikanu. A te vesti Madžarjem niso nič izpodbujljive. Papež Lev XIII. je moder in previden glavni katoliške cerkve. On je spoznal veliko moč in imenitnost slovanskega sveta, in zato tudi ne bode nikdar dopuščal, da bi se Slovani žalili zaradi Madžarjev. Dokaz temu je članek v „Correspondence Romaine“, o kateri je, znano, pa ima jako intimne zveze z vatikanom. Ta list govorec o razporu vladike z madžarsko vlado, pravi tudi to: „Resnično je, da peštanska vlada uporablja vsako priliko, da bi napravila razpor z vladiko; in ker se bliža tisočletnica sv. Metoda, tega velikega blagovestnika slovanskega, hoteli bi ga odstraniti s pozorišča strastnih prizorov ter ga prisiliti, da bi se odrekel vladške stolice bosenskosremske. Taka je njihova politika. Uveljaviti hočejo svoje neopravičene zahteve in svoje tesnosrčne predsodke. Ali jako bi se motili oni, ki bi mislili, da bode sveta stolica iz političkih razlogov postopala proti vladiki, ki je dobitnik in slava svoje domovine“. — To je pač dovolj jasno; ali gospoda v Pešti so slepi, kajti: quem deus perdere vult . . .

Srbska tako imenovana „Narodna biblioteka“ napreduje jako hitro. Tako so je bratje Jovanovići v Pančevu izdali že 89 zvezkov. Ravno kar je izšel imenovani zvezek, namreč: Dela Dositejeva (Obradovića), knjiga VIII. S tem zvezkom so dokončana vsa dela Obradovićeve, kar zato omenjamo, ker želimo ustreči tistim Slovincem, kateri bi si radi kupili srbske knjige dober kup, in jim zato priporočamo, naj se naročajo na „Narodno biblioteko“ bratce Jovanovića. Predplača na 24 zvezkov iznaša 3 gld. 50 kr., a posamični zvezki so po 18 krajcarjev (40 par).

Ilustrovanost istorija srpskog naroda, od najstarejših časov pa do današnje kraljevine — je naslov knjige, katero izdaje Kosta Mandrović na Dunaji. Knjiga, izhajajoča v zvezkih, je namenjena narodu in šoli. Rav-

nokar je izšel deveti zvezek: ima 190 slik. Založnik Jos. A. Massanetz & Comp. na Dunaji. Cena 20 krajcarjev.

Pod pokroviteljstvom kneza Aleksandra in predsedništva mitropolita Klimenta se je osnoval v Trnovem na Bolgarskem odbor, ki hoče prirediti letošnje leto veliko cirilometodsko slavnost in povabiti na njo zastopnike vseh slovanskih plemen. Vidi se torej, da bode imela tudi ta na bolgarski svobodni zemlji osnovana slavnost poseben, za slovanski svet jako znamenit pomen.

Gramatické základy jazyka slovinského. Sepsal Fr. Vymazal. Nakl. K. Winklera v Brně 1885. — Tudi ta knjižica je eden izmed mnogih dokazov, da so se začeli naši bratje na severji brigati za nas Slovence. Na 66. straneh razlaga pisatelj prav praktično poglavitna pravila slovenske slovnice, poudarjajoč le bolj to, kar je v slovenščini drugače, nego v češčini, in pristavlja posamičnim paragrafom obilo vaj za prelaganje iz slovenščine. Ostalih 60 strani pa je napolnjenih z dobro izbranim slovenskim berilom, prozaičnim in pojetskim, pod katerim so na vsaki strani manj znane besede češki tolmačene. Pisatelj kaže v tej knjigi temeljito znanje slovenščine; zato jo z dobro vestjo priporočamo kakor Čehom, katere zanimajo proizvodi naše literature, tako tudi še posebno Čehom živečim med Slovenci, ki se hočejo naučiti slovenščine. Glede posamičnosti naj omenimo nekaj malega. Pisatelj n. pr. rabi strešico z večine nad e in o, (ê, ô), kadar sta ta dva samoglasnika nastala iz starih nosnikov ě, ǫ; to se ne ujema po vsem z navadno pisavo, ki to strešico stavi nad široki e in o, kakor: rêčem, vôda itd. Napačno je: str. 23.: pridevljati, str. 25.: natveziti (nam. natveziti), str. 45. nje (ii) (nam. nje, je) str. 59. znotranj (nam. znotraj, vnitř).

„Česká ústřední matice školská.“ Sedaj ko pri nas ustanovljamo šolsko „Družbo sv. Cirila in Metoda“, bode zanimalo naše občinstvo zvedeti glavne podatke iz poslednjega letnega poročila „Česke osrednje matice šolske“. Pododborov je imela ta matica v letu 1884. po raznih krajih na Češkem, Moravskem in Šleskem 181, vseh članov pa 22.574. Dohodki so iznašali od njegovega ustanovljenja do konca oktobra 1884, tedaj ne popolnoma v treh letih 563.785 gld. 55 kr., izdatki pa: za šole na Češkem 202.057 gld., na Moravskem 101.245 gld. in v Šleziji 13.244 gld.; tedaj vkup 316.546 goldinarjev. Šol vzdržuje „Osrednja šolska matica česka“ 57, in sicer 30 otročjih zabavišč, 25 osnovnih šol in dva gimnazija, na katerih je bilo 8726 učencev in učenk in 174 učiteljskih moči. V jedinem lanskem letu je prejela matica 210.928 gld. Njeno čisto imenje je iznašalo koncem oktobra 1884. leta 218.524 gld. 6 kr. — To je res delovanje, katero budi priznanje; to je požrtvovalnost, kakeršni bi zastoj iskali podobne v prosvetnem življenju narodov. Saj je pa tudi geslo vsakemu zavednemu Čehu: rešujmo češko deco ponemčevanja in skrbimo s tem za bodočnost naroda. Zato pa tekmujejo posamičniki in društva, občinski zastopi in okrajni odbori, da dokažejo, kako dobro vedo ceniti namene matice. Po tisoče goldinarjev donajajo javne veselice, ki se prirejajo na korist „Osrednji šolski matici“. Tako je na priliko bazar v Pardubicah, neznatnem, okoli 12.000 prebivalcev broječem mestu, dal čistega dohodka 4022 gld. 18 kr., narodna slavnost v Karlínu 3926 gld. 26 kr., slavnost v Chrudímu 3912 gld.; slavnost na Smichovem 3100 gld. in zabava, katero so letos o novem letu priredile rodoljubne dame praške, donesla je društveni blagajnici zopet čez 2500 gld. dohodka. — Če bode slovenska požrtvovalnost primeroma le deseti del tolika, kakor je češka, tedaj ne dvojimo, da ne bi tudi naša šolska družba mogla

veliko koristnega storiti za osnovno šolsko slovensko tam, kjer mu v narodnem oziru preteži nevarnost. Stori naj pa za njo vsak domoljubno svojo dolžnost!

Tudi slovenskemu občinstvu dobro znani češki profesor dr. Kvičala je praznoval dne 8. minolega meseca petindvajsetletnico svojega učiteljevanja na praškem vseučilišču. Češki narod mu je o tej priliki dokazal, kako ga ljubi in spoštuje, kajti vsa znanstvena društva in korporacije so poslale k njemu v dan slavnosti posebna poslanstva, da mu čestitajo; po pošti in brzojavu pa je prispelo preko dve sto pozdravov in odlikovanj. — Profesor Kvičala se je v državnem zboru potezal tudi že za naše šolstvo; zato mu tudi mi želimo, da bi še dolgo živel uzvišenemu svojemu poklicu in vroče ljubljenemu svojemu narodu.

Razstava Matejkova in Brožíkova v Pragi. — Ta dni je bila v veliki dvorani staromeške mestne hiše v Pragi razstavljena Jana Matejka ogromna slika: „Prisega pruskih poslancev kralju poljskemu.“ Ta 54 četvornih metrov obsežajoča slika predločuje oni zgodovinski trenotek, v katerem je vzhodnopruski dedni knez Albreht prisegel udanost in zvestobo mogočnemu poljskemu kralju Sigmundu I. Slika, katera je bila pred tem razstavljena v Poznanju, odlikuje se po sodbi prvih kritikov z velikansko koncepcijo, živim koloritom in onim gorečim rodoljubjem, katero iz vseh zgodovinskih slik Matejkovih napravlja apoteoze polonizma. — V kratkem se bode razstavljal v isti dvorani tudi slavnega češkega umetnika Václava Brožíka nova velika slika „Kolumb“. Razstavljalec Sedlmayer je odstopil četrti del ustopnine mestni blagajnici za nakup Brožíkove slike „Hus“. — Tako bode tedaj praško občinstvo imelo priliko občudovati nesmrtna umotvora dveh slovanskih umetnikov, katerih imeni sta zasluli po vsem prosvetnem svetu.

Poljsko šolo na Dunaji namerja ustanoviti dunajsko poljsko društvo „Zgoda“. Ako se ta nakana uresniči, imela bode avstrijska prestolnica namah tri slovanske osnovne šole, namreč: češko, srbsko, ki se odpre na začetku prihodnjega šolskega leta, in poljsko. Gotovo lep dokaz slovanske zavednosti in slovanskega napredka!

„Zpod jarma“ je naslov zbirke pesmi znamenitega pesnika in rodoljuba slovaškega Svetožarja Hurbana Vajanskega, katera je izšla kot 20. zvezek „Politických besed“ v založbi Ed. Valečke v Pragi. Pesmi te zbirke so polne gorečega rodoljubja do ubogega, potlačenega, a dobrega in poštenega naroda slovaškega. Srce boli pesnika o pogledu po svoji domovini, ker mu od vseh strani doné na uho vzdihli sužnjosti in pritožbe o brezpravji. Razumeti ne more, zakaj je vse to gorje dohitelo ravno njegov narod in zato se mu iz srca usilijo besede:

„Len jedno ožiar, Hospodine,
Ty svetla večný, svätý zdroj:
Prečo tak trpí, zmierá, hyne
Ten dobrý, sladký národ môj?“

A pesniku se vender jasni čelo o pogledu v bodočnost, kajti on vidi, da to trpljenje ne bode trpelo večno, temveč da se bližajo časi, v katerih bode tudi narod slovaški prenehal biti rob tujcem ter bode postal sam gospodar na svoji zemlji.

Mnogo pesmi v tej zbirki se odlikuje tudi z ostro satiro in dobrim, zdravim humorjem. Najznamenitejša je satirska pesem „Povod maďaronstva“ med temi; katera šiba renegatstvo.

Slavni poljski slikar Jan Matejko je dovršil, kakor se poroča iz Krakovega, na naročbo Heliodorja Swia-

topelka Czetwertniškega, novo, neveliko sliko „Złota brama“ (zlata vrata). Kakor vsa dela tega velikega mojstra kolorita, vzbuja tudi ta najnovejša slika njegova splošno občudovanje. Razstavljena bode nekoliko dni v krakovskem narodnem muzeji.

Slavni poljski pesnik Edward Antoni Odyniec je umrl v Varšavi dne 15. m. m. v 80. letu svoje dobe. Pokojnik je bil najiskrenejši prijatelj Mickiewiczev in je z njim potoval po Nemškem, Švici in Italiji. Za Mickiewiczem je bil najznamenitejši pesnik poljski, zato bomo o njem in o pomenu njegovem za poljsko slovstvo izpregovorili še v jedni prihodnjih števil.

Znamenite starine. Minoli mesec se je našlo v dolblini zidu v nekem predsoblji krakovskega magistrata kakih 20 starih portretov poljskih kraljev. Bili so tako zakajeni in zamazani, da je bilo prav težko določiti, iz katere dobe so. Še le previdnemu ravnanju z nepričakovano to najdbo, o kateri se je takoj naznanilo slikarski akademiji, posrečilo se je potrditi, da so te slike raznih poljskih kraljev od najstarejše dobe do varšavskega kneza Friderika II. Tudi slike na polo bajeslovnih osebnosti Wande, Ziemomysła in Piasta se nahajajo med njimi. — Čudno je, da se o njih toliko časa ni ničesar vedelo.

Znameniti rodoljub, dvorni svetovalec Adam Dobrjanskij, izdal je na Dunaji, kjer že delj časa živi, brošuro o stanju Rusov v Avstriji. V ti knjižici se pritožuje Dobrjanskij, da je ruski narod v Galiciji, Bukovini in na Ogrskem popolnoma zapuščen in da se ravna z njim tako, kakor da bi njemu ne veljale iste pravice, katere drugim narodom v državi. Zato poziva merodavne kroge, naj poskrbe, da stori takemu ravnanju v interesu avstrijske državne ideje konec, kajti ako se bodo vršili neprestani atentati na njegovo narodnost in versko njegovo prepričanje, imelo bode to za nasledek, da bode ruski narod v pravoslavji iskal sredstva za ohranitev svoje narodnosti in da bodo nastajale v njem prikazni, ki se zdé, da so v protivju z avstrijsko državno mislijo. — Daj Bog! da bi spoštovani rodoljub ne bil te brošurice napisal brezuspešno in da bi se v merodavnih krogih avstrijskih vender že spoznalo, da so zadovoljni in srečni narodi najboljše poročstvo za razvoj, slavo in moč države.

„Biblioteka ruskih pisateljev.“ **Kvintilijan O. Lužnickij** je začel v Levovem izdajati spise znamenitejših ruskih pisateljev v perijodski izhajajočih zvezkih, katerih vsakemu bode cena po 30 krajcarjev. Prvi zvezek, ki je ravnokar izšel, obseja na 79 straneh osmerke Iv. Turgenjeva povest „Asja“ in začetek povesti „Klara Milič“. Onim Slovencem, ki se pečajo z ruskim slovstvom in ki iz lastne izkušnje vedo, kako težavno in poleg tega tudi drago je naročanje knjig iz Rusije, bode ta knjižnica gotovo dobro došla. Naroča se v „Knjižnom magazini“ Stavropigijjskoga Instituta, ulica Russkaja nr. 3“ v Levovem.

„Slovenskije ključ.“ **Pod brdom, na katerem** je sezidano rusko mesto Izbornsk v pskovskem okrožji, nahaja se več bistrih studentev, katere imenuje narod „slovenskije ključ“ (slovenski studenci). Zanimivo bi bilo zvedeti, če se tudi drugod po Ruskem nahajajo lastna imena s pridevkom „slovenski“.

„Božestva drevnih Slavjan“ (božanstva starih Slovanov) je naslov obširnemu delu, katerega prvi zvezek je izšel te dni v Petrogradu. Pisatelj A. S. Faminčin, čegar preiskavanja o tej zadevi se opirajo na slovansko narodno pesništvo, na narodne pripovedke in običaje, storil je z izdanjem te tehtno in horeno pisane knjige veliko uslugo slovanski bajeslovni znanosti.

Razne novice.

Previdnost ni ravno najslabša lastnost človeška. Zlasti previdna je bila neka dama na Dunaji, katera je hči „sveta na deskah“. Kakor se ni moglo drugače zgoditi, zaljubi se neizmerno vanjo bogat Dunajčan. Že zdaj pa moramo povedati da sta oba bila katoliške vere. Vse je že bilo gotovo in dan poroke se bliža. Mlada nevesta pa zahteva od svojega čestilca, naj prestopita oba k protestanstvu. On pa tega noče in noče. In vselej ko sta bila skupaj, zahteva ona neprestano, da ji ustreže ti želji. Ko nekega dne spet slonita pri oknu — in bilo je malo dni pred poroko — sili ona še vedno in ne odjenja. Konečno jo vpraša on, ki je bil silno zaljubljen, zakaj ga vedno s tem nadleguje. — Vidiš, pravi nevesta, kako je to dobro, ako postaneva protestanta; ako bi bila katolika in ne bi mogla živeti v zakonu, ne moreva se ločiti; ako pa sva protestanta, ločiva se lahko koj, kader hočeva, ako ne bi mogla živeti, in oženiva se lahko spet oba. Ženin odide. Drugi dan ji pošlje pismo, v katerem izjavlja, da mu je ljubša ločitev pred poroko, nego pa po poroki.

Vse mesto Steyr se je razburilo, ko se je zvedelo, da je nenadoma izginil poštar Josip Pessl v Neuzeugu. Poštar Pessl je dober uradnik in svojega posla popolnoma zmožen. Dne 6. januarja je odpotoval v Linec in se je vrnil v torek dne 13. januarja. Prišedši domov, izjavil je, da ne ve, kje je bil ves čas in kaj se je z njim zgodilo. Pessl pravi, da je zato šel v Linec, da bi menjal državne papirje v vrednosti okoli 4000 goldinarjev. V Linci se mu je pridružil gospod, ki ga on ni poznal, in od tega trenutka ne ve več, kaj se je z njim godilo, samo toliko se še spomina, da mu je v Kleinreiflingu neki tujec urinil v roko vožni listek in ga porinil v železniški vagon. Tistih 4000 goldinarjev ni več! Samo ob sebi se umeje, da je dolgi izostanek Pesslov vznemiril njegove sorodnike; o njem samem so se raztrosile raznovrstne vesti celo v novine. Koj so začeli preiskavati pošto in so se uverili, da je vse v najlepšem redu, tudi Pessl sam je imovit mož, torej ni bilo nikakršnega uzroka, dvojiti o resničnosti njegovega pripovedovanja. — Drugi zopet poročajo, da se je Pessl z nekim gospodom zajedno v Linec vozil, kateri ga je potem povabil, da sta se oba v vozu od kolodvora v mesto peljala, kar je tudi storil. Na potu je nenadoma zaspal. Ko se je zopet zavedal, vozil se je v nepoznanem kraju

z drugim tujcem. Vozil ja je kmet do kmečke hiše, kjer je bil Pessl četri dni zaprt. V torek so ga izpustili in mu dali vožni listek, spremili ga do kolodvora, kjer se je spet popolnoma osvestil še le v vagonu. Ko je pregledaval svojo denarnico, ni bilo več vrednostnih papirjev v znesku okoli 6000 goldinarjev.

Zavist ni gotovo hvale vredno svojstvo človeško. Duhovi vsenčilišča padovanskega so se silno razburili, in v dvoranah, posvečenih znanosti, ni več miru in reda. In kaj je uzrok temu? Neki profesor fizijologije, Brunetti, ne more trpeti, da mu je njegov profesorski tovariš vse dijake k sebi zvalil. Zato ga ta jezi o vsaki priliki, kjer ga le more. Tako mu je nekega dne poskril v njegovem kabinetu vse mikroskope. Ali to še ni bilo toliko. Treba ga je bilo še bolj jeziti, zato mu je izpustil v dvorano vse zajce, s katerimi je eksperimentoval. Ti zajčki so jeli skakati po klopih in so jezili profesorja, ki jih je z velikim trudom polovil. In zaradi tega vlada velika razburjenost v Padovi. Sam rektor je v zadregi in je že telegrafoval naučnemu ministerstvu o tej zadevi.

Kako prosveta počasi prodira in kako težko se pretrgajo stare spona, v katere je ukovan človeški um in znanje, priča nam najjasnejše berlinska akademija znanosti. Ta akademija, osnovana s pomočjo slavnega Leibnitza, obečala je leta 1732 — torej še ni tako dolgo — čarobno knjigo iz svojega arhiva takoimenovani Spec-taculum Salomonis, da bi ž njo izkopali zaklade, zakopane — kakor se je stanovitno trdilo — nekje v okolici Lebusa!

Redko navado še imajo v grofovini Sometu, kakor se poroča iz Londona, na večer tako imenovanega „twelfth night“, to je 7. januarja. Pravi se, če kdo to noč pod jablano ali na nji poje in veje z jabelkovcem pokropi, da bode jablana obilo rodila. Hlapci napominane grofovine se zbirajo in z bobnenjem in piščaljo obiskujejo vse bližnje vrte. Jedni se vspno na veje in jih pokrope z jabelkovcem, drugi pa pojo spodaj in strelajo. Seveda gospodar jim mora zato dati dosti pijače, navadno jabelkovec. Pokropivši jablane v enem kraju, krenejo drugam vrisoč in ukajoč. Navada je neki jako stara, celo še iz poganskih časov.

Listnica upravnistva:

Prečastiti gospod Josip Šlakar v Šmariji: 1 gold'nar ste nam poslali lani preveč. Zato nam tedaj, ko boste obnavljali naročnino za letošnje drugo polletje, blagovolite namesto 2 gld. 30 kr. poslati le 1 gld. 30 kr. — Velečastiti gospod Boštijan Gradišnik v Bilčovsi: Naročnino smo prejeli v redu. Ali Vam list ne prihaja redno? — Čast. g. F. M. v M. Oprostite pomoto v odpravnistvu. V bodoče se ne bode več ponavljala. — Gosp. prof. J. Ž. v Ljubnem: Žal, da Vam ne moremo postreči z lanskimi številkami „Slovana“.

Listnica uredništva:

V številki 2. na strani 30. ima v 25. vrsti drugega predela od zgoraj stati „Henryk Siemiradzki v Moskvi“, kar naj častiti

bralci blagovoljno popravijo. — Naj še pristavimo, da nam tu pa tam ostane kaka tiskovna pomota, katere ne zagleda korektor, da bi jo še o pravem času popravil. Tako n. pr. mora biti na zadnji strani 2. številke: izpolnjen namesto: izpolnen. Vender se te stvari redko prikazujejo, in naših bralcev, kateri vedo, po katerih načelih urejamo list, naj ne motijo preveliko.

Gosp. M. G. v G: Poslana pesem ni še godna za tisk. Sicer pa je videti, da imate pesniški dar in žal bi nam bilo, ako bi Vas ta prva pokušnja odvrnila od dalnjega pesnikovanja. Izogibajte se le vedno vsake trivijalnosti, pazite na logično razvijanje in razporejanje misli in skrbite za slovnično pravičen jezik. S tihom na ljubo se ne sme n. pr. rabiti dovršna oblika glagolova, kjer bi morala stati ponavljalna. Upamo, da dobimo od Vas v kratkem dovršenejših pesniških umotvorov, nego je bil poslani.

„Slovan“ izhaja 1. in 15. dan vsakega meseca. Cena mu je za unanje naročnike za vsé leto 4 gld. 60 kr., za polu leta 2 gld. 30 kr. in za četrt leta 1 gld. 15 kr.; za ljubljanske: za vse leto 4 gld., za polu leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld.; za dijake pa: 3 gld. 60 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina, reklamacije in inserati naj se pošiljajo upravnistvu, dopisi pa uredništvu na Kongresnem trgu štev. 7. Nefrankovani dopisi se ne sprejemajo in rokopisi ne vračajo. — Za inserate se plačuje za navadno dvo-stopno vrsto, če se tiska jedenkrat 8 kr., če se tiska dvakrat 7 kr., če se tiska trikrat 6 kr., če se pa tiska večkrat, po dogovoru.